

KAITSE KODU!

17. august 1929

NR. 33

Hind 20 senti

SALU.

Tänases numbris:

- M. Morrison: Eesli rahvavanemad iseseisvuse koidikul.*
M. Raud: Holstre mehed Vene keisrilt õigust otsimas.
J. K. Mõtteid spordist ja selle levitamisesest.
E. Kamar: Kolm kaitsjat.
R. L. Õppige oma relva tundma.
— Kaitseliidu 1929. a. laske-meistervõistluste määrused.
Mailo Talvio: Kured (järg).
Male.

PIKALAENU PANK

Tallinn, Harju tän. Nr. 33

Pank annab hariliku protsendiga (9%) laene: põllumajandusele, tööstusele, ehitustegevusele, laevandusele, omavalitsustele ja ühistegelistele ühingutele: — mitmesugustel kindlustustel 6 kuust kuni 5 aastani ja — kinnisvarade hüpoteekaarsel pantimisel 5 aastast kuni 20 aastani. Peale selle annab pank tähtajalisi laene mitmesugustel kindlustustel 6 kuust kuni 5 aastani eritingimustel soodustatud (6—7%) protsendiga laevandusele, kalandusele, kalakaubandusele, ühispiimatalitustele ja seemnevilja ja väetisainete ostmiseks põllupidajatele.

Panga keskasutuse asukoht on Tallinnas, kuid Pank tegutseb kogu Vabariigis oma volinikkude kaudu Eesti Panga osakondades: Haapsalus, Kuresaares, Narvas, Paides, Pärnus, Petseris, Rakveres, Tartus, Valgas, Viljandis, Võrus.

D aastakäik.

17. august 1929.

KAITSE KODU!

Tellimishind: aastas 6 krooni,
poolaastas 3 krooni, veerand-
aastas 1 kroon 50 senti, kuus
50 senti.

Üksiknumber 20 senti.

Nr. 33.

Kuulutuste hinnad: $\frac{1}{4}$ lehek.
teksti ees Kr. 50, tekstis ja tagu-
mise kaane välisküljel Kr. 80,
teksti järel Kr. 40 ja kaante si-
sekülgedel Kr. 60. — Vähemad
kuulutused proportsionaalselt
odavamad.

Ilmub üks kord nädalas.

Toimetus ja talitus: Tallinnas, Kaarli tän. 8, Kaitseliidu staabis. Tel. 370. Toimetuse kõnetunnid igal äri-
päeval kella $\frac{1}{2}$ 9—10 h. Kaastöö arvatakse ainult siis tasu alla, kui sellele tasunõudmine peale kirjutatud. Tar-
vitamata ja tagasisaatmiseks markimata käsikirju alal ei hoita.

Väljaandja: Kaitseliidu peastaap. Vastutav toimetaja: kol.-ltm. J. Maide. Tegev toimetaja: L. Sõerd.

Eesti rahvavanemad iseseisvuse koidikul.

Kuidas valitseti Eesti riiki muistsel ajal.

On arvatud tänini, et meie käesolev riiklik kord on selle pärandus, mis 13. sajandi alul võraste maaletulekul katkenud (v. Kaitse Kodu! nr. 17 1929. a.). Kui palju siin nimetatud eeskuju, kui palju aga 18. sajandi Jean Jaques Rousseau (1712—17 8) rahva suveräniteedi põhimõtteid, jäägu kord meie ajaloo täpse uurija otsustada. Et vanemad rahvast on juhtinud sakslaste maaletulekul, on tõenäoline, kuid tõenäoline on ka see, et säärane valitsemise viis ei olnud põline, võis aga küll olla ajutine, mõne sündmuse tagajärg.

Kui aga iseseisvuse kaotamine sündis ajutiselt vanemate valitsemise ajajärgul, lõppis eestlaste allaheitmisega, siis on meie õigus ja kohus uurida seda, kui võrra tugev oli säärane valitsemise viis ja kas ta pole kaassüüdlane meie vabaduse kaotamisel. Vabaduse kaotamise silmapilgul, kus kõik kaalu peal, peab iga rahvas, kui ta tahab olla tugev, näitama end poliitilise üksusena, monoliitse kehana. Kui säärane ühtlus puudus, siis tuleb küsida, mispärast. Ja siit tuleb teha järeldusi, kui hakatakse riiklikku korda looma uuesti sealt, kus ta kord katkenud.

Vanemal pidi olema rahva usaldus ja neil võis

see olla oma eluviiside ja seisukoha poolest. Vanem pidi olema jõukas, kel majapidamine, loomad, väljad, isegi teenijad. Et kõige paremini ükski varandusaga isik võis võõra pärisomandust austada ja kaitsta, ei olnud paljasjalgsel lootust saada vanemaks. Vanem pidi olema ausate eluviisidega ja pidi tundma rahva kombeid, et nende rikkumise korral karistada rikkujaid. Vanem pidi olema suure mõju ja arusaamisega, tal pidi olema autoriteeti, sest valitsemisel, kirjutatud seaduste puudusel, tähendas isik kõik. Seisuste vahede ja suurte rikkuste puudusel pidi vanem tegema tööd koos teistega. Vanemad elasid maalinnades ehk kantsides, kuhu juure viisid teed ja kust oli kergem saata välja käske. Nad pidid tundma võõraid keeli, sest nad olid ka välisesindajad. Need olid aga siiski ainult isiklikud omadused, mida ei tehtud kohustavaks, sest sunnijõud puudus. Veel saatuslikum oli see, et vanemaid ühel ajal Eestis valitses mitu, et puudus üksainus, k i d e maakondade ja suguharude poolt tunnustatud vanem, kes oleks ainukäskijana võinud ühendada teised.

On õige, et valitsemisel aitasid kaasa rahvakoosolekud, kus otsustati tähtsamad küsimused. Nendest võisid võtta osa ainult meeskodanikud, kes kõlbulikud mi-

nema tarviduse korral sõjateele. Rahvakoosolekuid juhatasid vanemad¹⁾. Need olid alalised ja juhuslikud²⁾.

Rahvakoosolekud Raikülas ja Viljandis võisid tekkida omapärasel teel, kuid on ka võimalik, et siin demokraatia halvemas mõttes eeskujuks said Novgorodi ja Pihkva kirikuksad „veetshed“, kelledega eestlastel oli tihe kokkupuutumine. Rahvakoosolekud olid küll iseendast autonoomsed, kuid nad pidid võtma juhtnööriks selle, mida toimetati residentsis. Nii oli sel korraldusel palju sarnadust ligi 1000 aastat hiljem teoks saanud Nõukogude-Vene föderatsiooniga. Novgorodi ja Pihkva rahvakoosolekud olid küll vabaduse ja lodevuse heaks pesitsemise kohaks, kuid nad ei siinitanud tugevat riigiüksust, vähemalt mitte sarnast, mis oleks end mõjuvalt suutnud maksma panna tugevate riikide vahel, kui need oleksid osutunud nimetatud linnade lähemas ümbruses.

Kroonik Läti Hindrek pole järjekindel Läänemere-maade üksikute rahvajuhtide nimede määramises. Siin on koos kõik: „meliores“ — paremad, „nobiles“ — ausamad, „primares“ — esimesed, „seniores“ — vanemad ja isegi „princeps“ — võimukandjad.

Seejuures läheb L. H. vanemate võimupiiride äärmärkimisest hoopis mööda, tähendades üksi nende instituti üldse. Paremateks nimetab L. H. vanemaid Diiüna ja Treideni liivlaste juures, kus need oma pojad piiskopp Albertile Saksamaale peavad kaasa andma, et need seal saaksid parema hariduse³⁾. 1206. a. võeti peapiiskopi käsul kogu Liivimaa paremate pojad pantvangideks ja saadeti preestrid sinna jutlustama⁴⁾.

1218. a. paastuaajal võitlustel saarlastega aeti viimased põgenema üle Salatsi jõe ja võeti „parematelt“ sõjasaagiks 400 hobust⁵⁾. Valjala maalinna valdamisel 1227. a. peavad „paremad“ jälle andma pojad pandiks⁶⁾.

Ka venelastel on L. H. järele oma paremad, kelledest Võnnu kindluse piiramisel 1228. a. paljud surmatakse ja paljud haavatuina kantakse ära kahe hobuse vahel⁷⁾. Vahest nimetab ta neid ka „nobiles“, mis peaks õieti käima rüütlite kohta üksi, kuid vahe jääb tegemata, keda mõista selle nimetuse all, kas rahvajuhte või jõukamaid inimesi. Kui Albert oma viienadal piiskoppkonna aastal Saksamaalt tuli tagasi, tõi ta seal kaasa aadli soost mehed (viros nobiles).⁸⁾

„Primores“e“ nimega äramärgituna on vend Teodorichi poolt üks esimestest ristitutest, kes võis olla

1) L. H. XX p. 2.: „Maria taevaminemise päeval tungisid nad Harju maakonda, mis kesk Eestimaad, kuhu kõik ümberkaused rahvad igal aastal nõupidamistel Rugeles kokku kogunesid“... (perioodiline kooskäik).

2) Ajutisi on peetud Lembitu külas (L. H. XV): 1211 piiskopi vend Diedrich Metsapoole pööris väega Lembitu külla, kus oli eestlaste maja, s. o. rahva koosolekuile kokkukäimise koht... „et equos et pecora ad villam Lembiti, ubi fuerat maia id est collectio eorum, compulerunt...“

3) L. H. IV 4.

4) L. H. X 14.

5) „Abstulerunque et equos fere quadrigentos ex melioribus.“ L. H. XXI 7.

6) L. H. XXX 5.

7) L. H. XXII 5.

8) L. H. VII 1.

ka liivlaste vanem⁹⁾ „seniores“. L. H. kõneleb ka liivlaste, lätlaste ja semgallide vanemaist, seepärast pidi see amet Läänemere-maade idaranniku rahvastel olema ühine. Nii kutsus piiskopp Meinhard surmavoodil Lüvi ja Treideni vanemad veel oma juure.¹⁰⁾ 1198. a. otsustati Saksa kaupmehed surmata, et võrastest saada lahti, kuid viimased andsid vanemaile kingitusi ja jäid ellu.¹¹⁾ Kaks aastat hiljem näitasid liivlaste vanemad piiskopp Albertile uue linna platsi, mida kutsusid Riiaks,¹²⁾ kuid juba kolme aasta pärast reisid vend Teodorich liivlaste vürstiga Kaupoga Saksamaale.¹³⁾ 1206. a. leidis Alberti saadik Polotskis liivlaste vanemate saadikud eest¹⁴⁾ ja samal aastal sõitsid Holmi kindlusest vanemad paadiga Ogerisse, sest neil oli karta kättemaksmist.¹⁵⁾

Tumedaks teeb vanemate instituti asjaolu, et neist L. H. kõneleb paljuses. 1208. a. pidasid Riia vanemad avalikku palvetundi¹⁶⁾ ja kaks aastat hiljem saatsid nad välja käsud, et kogunetaks kokku vaenuavalduseks eestlaste vastu.¹⁷⁾ 1212. a. pidasid Eesti rahusaadikud Treidenis Riia vanematega nõu rahu üle¹⁸⁾ ja 1219. a. tapeti mõned sajad Asheradeni lossi vanemaid.¹⁹⁾

1208. a. saatsid lätlaste vanemad ühes Võnnu rüütlitega saadikud Ugalasse nõudma õigust tehtud ülekohtu eest.²⁰⁾ Kolm aastat hiljem tuletasid lätlaste meele Beverini kantsi piirajaile Treideni vanemate kallal toimepandud veretööd.²¹⁾

Semgallide vanemaist tuli 1205. a. Vestard Riiga²²⁾ ja läks järgmisel aastal üle Koiva jõe,²³⁾ kuid mõni aeg hiljem löödi neist maha 100.²⁴⁾ Veel segasemaks teeb L. H. sõna „princeps“ (valitseja) tarvitamine, kuna ta kui katoliku preester pidi teadma, missugune suur tähendus oli sel sõnal Ladina keeles (tähenndas harilikult Rooma keisrit). Kui 1212. a. Alberti väed piirasid Dabreli lossi, oli piiskopile kuuluvate liivlaste seas valitseja Vesike.²⁵⁾ Leedulaste üle Diiüna tungimisel 1213. a. sai nende valitseja ordumeistri Volquini käe läbi surma,²⁶⁾ kuid samal aastal oli neil juba uus²⁷⁾ (princeps et senior).

Liivlaste vanemat Annot selle nimetusega nime-

9) L. H. XIX. 3.

10) L. H. I. 14.

11) L. H. II. 10.

12) L. H. IV. 5.

13) L. H. VII. 5.

14) „Kaupo, qui quasi rex et senior Livonum fuerat.“

15) L. H. X. 1.

16) L. H. X. 4.

17) L. H. XII. 3.

18) L. H. XIV. 10.

19) L. H. XVI. 1.

20) L. H. XXIII. 8.

21) L. H. XIV. 7.

22) L. H. IX. 2.

23) L. H. X. 10.

24) L. H. XXIII. 8.

25) L. H. XVI. 4.

26) L. H. XVII. 5.

27) L. H. XVII. 7.

tades pidi viimane olema varustatud suure võimuga.²⁸⁾

Eestlaste vanemaist nimetab L. H. järgmisi: Kirjavanus, Lembit, Manivalde, Meeme, Tabellinus, Unepeve ja Vootele. Kuid neid on olemas ka hulgaliselt, 1208. a. Beverini kantsist ettevõetud retkel tapetud umbes 300 Sakala vanemat,²⁹⁾ kuni tapjate käed väsinud.

Läänemaa vanemad³⁰⁾ olid 1211. a. sõjaretkel koos Saaremaa omadega,³¹⁾ kuid viimased olnud juhtijad. Kui aga sõjaretk nurjunud, langenud seal maa peavalitsejad.³²⁾

Kui liivlased 1209. a. preester Alobrandiga tulid Ugalasse, võeti neid vanemate poolt lahkesti vastu³³⁾ ja needsamad valisid saadikud Riiga piiskopiga tege-ma rahu. Viljandi lossi esimesel piiramisel 1211. a. kutsusid ordumehed Sakala vanemad lossist välja ja pakkusid rahu.³⁴⁾

Sõjaretkel Virumaale 1219. a. on ordumeistri Rudolfi vägedega viie riigikonna vanemad läinud kaasa,³⁵⁾ vanem Kirjavanus avaldanud palvet saada tunda head jumalat ja end lasknud ristida, kusjuures ordumeister ise olnud vaderiks. Sedasama sündis samal aastal vanema Tabellinusega Gottlandis.³⁶⁾

Vaenu ajal käidi vanematega palju karmimalt ümber kui teistega. Nii olid 1220. a. lihavõtte ajal daanlased pärast Tallinna piiramist Harju ja Virumaa vanemad, kes piiramist juhtinud, võtnud kinni ja pöönud üles, kuna teiste peale pandud kümnise maks.³⁷⁾

Manivalde ja Vootele olid Sakala vanemad, kes langesid koos Lembituga madisepäeva lahingus 1217. aastal.³⁸⁾ Lahingu järele tuli Lembitu vend Unepeve saklaste juure rahu ettepanekuga, mis ka tehti pärast pantvangide võtmist.³⁹⁾

Vanemate keskel seisab Lembitu tsentraalkuju ja temast kõneleb L. H. rohkem kui teistest. Esimest korda sünnib see Ymera sõjaretke ja kiriku hävitamise puhul ühes Meemega 1211. a.,⁴⁰⁾ teist korda Pihkva sõjakäigul 1215. a.,⁴¹⁾ kus teda nimetatakse mässumeelseks (perfidissimus). Õige üksikasjaliselt on aga kirjeldatud Paala lahing madisepäeval 21. sept. 1217. a., kus langes Lembit ühes teistega ja sündis Eesti iseseisvuse langemise lõppakkord.⁴²⁾

Lembit, Vytamas, nimetust võiks pidada Lembitu kaasnimiks, nagu seda arvavad dr. A. Hansen ja dr.

²⁸⁾ L. H. X. 8.

²⁹⁾ L. H. XII. 6.

³⁰⁾ L. H. XV. 3.

³¹⁾ L. H. XV. 3.

³²⁾ L. H. XV. 7. ... (id est, seniores Osiliae et seniores Rotaliae et aliarum provinciarum, qui ibidem omnes interfecti sunt.)

³³⁾ L. H. XIII. 5.

³⁴⁾ L. H. XV. 1.

³⁵⁾ L. H. XX. III. 7.

³⁶⁾ Sealsamas.

³⁷⁾ L. H. XXIV. 7.

³⁸⁾ L. H. XXI. 3.

³⁹⁾ L. H. XXI. 5.

⁴⁰⁾ L. H. XV. 2.

⁴¹⁾ L. H. XVIII. 7.

⁴²⁾ L. H. XXV. 2.

Luiga.⁴³⁾ Selle juures tunnistab L. H. siiski, et Lembitul oli olnud suur mõju ja käsuandmise voli, nagu riigijuhtidel, mida üksi teatud kõrgusel seisev organisatsioon koondab ühe isiku kätte. Lembitu võim ulatus igale poole, kuhu sakslased veel polnud sisse tunginud.⁴⁴⁾

Liivlaste vanemaid tunneb L. H. üle paari tosina, kuid nende ametist ta ei kõnele lähemalt. Siin on: Ülo, Vietso, Anno, Asso, Vabrel, Gerveder, Küllevene, Kyramis j. t. Keskuseks nende seas on vürst Kaupo, kellest L. H. kõneleb 15 korda. Kaupo oli vanemaks Liivimaa-Schweitsis, tema käsutada ja omanduseks oli kõige kenam ja parem koht Läänemere-mail; ta oli otse kuninga taoline omasarnaste keskel (qui quasi rex et senior Livonum fuerat). Kaupo kants oli Aa jõe kaldal, Segevoldi ja Kremoni losside ligidal, kus veel hiljuti asus vürstide Livenite suguvõsa, keda peetaksegi Kaupo järeltulijaks.

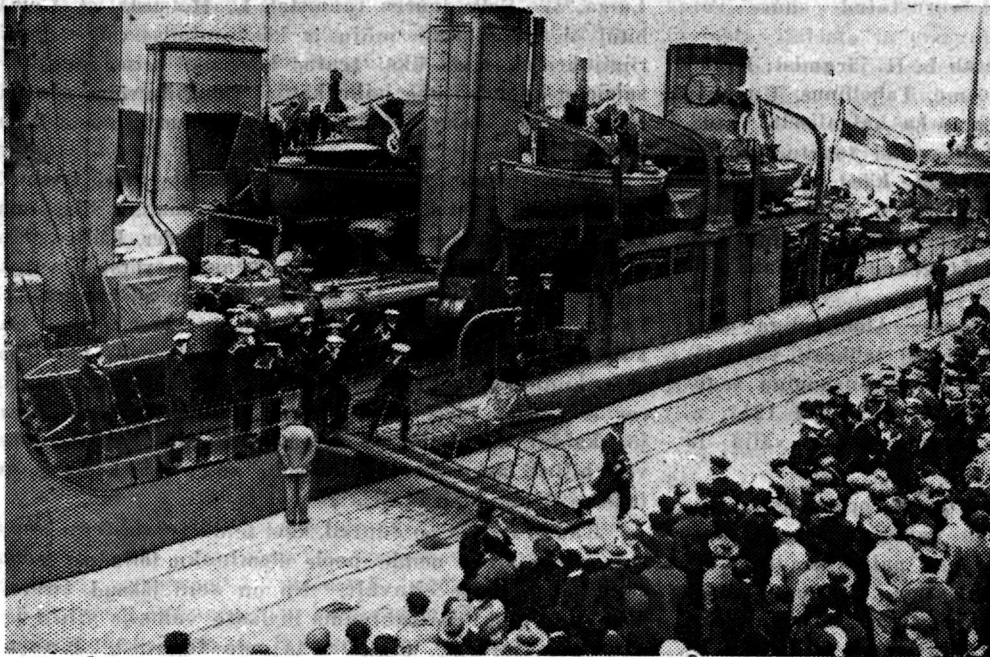
Kaupo teened on suured, kuid tema sakslastega sõbruse otsimise ja nende poole ülemineku tõttu on seni suhtunud temasse eitavalt. Nii on seni jäänud tumedaks, mis olid selle tähtsama liivlaste valitseja sihid ja püüded ja millega õigustas ta oma teguviisi. Kaupo oli haritud mees, kõneles hästi võõraid keeli, käis piiskopp Teodorichiga Roomas paavst Innocenz III juures külaliseks, võeti seal lahkesti vastu, sai usklikuks ja ristiti, võitis kristlaste abil tagasi oma kantsi, kuid teda hakati liivlaste poolt taga kiusama ja ta kaotas oma poja ja võõrpoja Ymera lahingus. Kaupo oli liivlaste ja lätlaste mõjuvaks eestkostjaks sakslaste ees, kuid ta oli Lembitu verivaenlane, võitles sakslaste äsistamisel ühes teiste liivlaste vanematega eestlaste vastu ja langes Paala lahingus. Oma varanduse kinkis Kaupo kõik kirikule, kuid matused peetakse paganaaja kombe järele: keha põletatakse ja tuhk maetakse Kubesselesse.

Liivlaste vürsti Kaupo sõbrustamine sakslastega ei annud häid tagajärgi, ei päästnud liivlasi saatuse valju käe eest. Tõi nende otsa isegi ligemale. Oma ilusalt maa-alalt on liivlased jäljetult kadunud ja nende killud surutud Kuramaa läänerannale vastu merd. Neile on jäänud alles üksi ilus nimi „Kuramaa kuningad“, otsekui pilkeks selle eest, et neil kord on olnud vürst valitsejaks ja nende võimu koondis ja ühtlus naabrite omast parem.

Kaupo tähtsus ja ta valitsusvõim oli suurem Lembitu omast. Kuid siin ilmub tahtmata küsimus, kuidas võis liivlastel tekkida säärane valitseja, kuna see eestlastel puudus? Et liivlastel oli maad käes veerand eestlaste maa-alast, et see oli palju parem, võis nende arv teha välja vist poole eestlaste arvust. Kaupo isik

⁴³⁾ L. H. XXV. 2.

⁴⁴⁾ L. H. XXI.: Quorum princeps ac senior perfidus Lembitus convocavit omnes de omnibus provinciis, venerumque ad eos tam Rotalienses, quam Harriorenses, Vironenses, quam Revalenses, Gervanenses et Saccalanenses. (Nende käskija ja vanem, mässumeelne Lembit, käsutas kõiki piirkondi ja tema juure tulli Rotaliast ja Hariumaalt, Virumaalt ja Tallinnast, Järvamaalt ja Sakalast) ...

Eesti kaitselaevastik, viibides Balti merel õppe-reisil, tegi möödunud nädalal küllaskäigu Liibavi ja Riia sadamatesse. Laevastikku kuulusid ristlaid „Lennuk“ ja „Vambola“, torpedolaev „Sulev“ ning traalerid „Ristina“ ja „Suurop“. Laevastik sai igalpool suure huvi osaliseks Meie pildil „Lennuk“ ja „Vambola“ uudishimulistest piiratuna Riia sadamas.

ja teod ei lase oletada ju geeniust, kes ise võimu oleks kiskunud oma kätte.

Siin võib olla võimalik vaid üks vastus: Liivlaste maa-asend tegi nad rippumatuks vägevatest naabritest, kes oleksid nende ühiselulist korda otsekohe võinud mõjutada. Liivlaste ja venelaste vahel asusid eestlased, lätlased ja leedulased (samogitlased) ja neil polnud otsekohest kokkupuutumist Novgorodiga, nagu eestlastel. Nii võisid liivlased areneda omaette, ilma et nende riiklikku kehha keegi oleks võinud pritsida lagunemise ainet, millele Venemaa on osav andma eeskju.

L. H. ei tungi meie riigikorra ega rahva minevikku, kuna ta ometi seisib kõige rikkalikumate võimaluste ees. Nii ei tea me, kas oli selleaegsete vanemate instituut ajutine või mitte, kas oli see tekkinud mõne vapustuse tagajärjel või oli rahvas selle ise kujundanud vahatahtlikult.

Siin on nähtusel tume koht, mis veel selgitamata ja uurimata. Ka sügavamal keskajal oli Euroopa rahvastel niipalju igasuguseid riigikujusid eeskjuks, et

nende vahel valik polnud raske, nende head ja halvad küljed pidid olema meile tuntud. Ja vähemasti pooltuhat aastat oli küllalt pikk aeg selleks, et vanemate valitsemisviis oleks kogu selle aja jooksul võinud teutseda muutmata viisil. Pealegi oli meie maa geograafiline asend liig elaval naabrite läbikäimiste ja nende mõjude ristlemise kohal, kus puhumas igasugused poliitilised tuuled. Võime ju panna tähele igal ajal, kuidas Euroopa rahvad kaunis tundlikud on üksteise vastu, kuidas riikide võrgu ühest otsast puutumine paneb rebenema peagi teise otsa. On iihel maal midagi äpardunud, siis tuntakse seda peagi naabrite juures ja ühe ühiskondliku koondise välimuse muutmise ei jää teise juures mõjuta. Mida L. H. kõneleb Eesti vanemaist, ei ole ei koguliselt ega oluliselt rohkem kui see, mida kuuleme teistest allikaist muude valitsemisviiside kohta. Sellele oleme annud lisa vabade mõttekujutuste kaudu ja säärasel viisil loonud arvamise, nagu poleks meil kunagi tuntud muud valitsemisviisi kui ainult rahvavanemaid.

M. Morrison.

Holstre mehed Vene keisrilt õigust otsimas

*Jumal kõrgel, keiser kaugel! — nii õhk-
sid paljud Vene valitsuse poolt privilegeeritud
saksluse orjuses vaevlevad Eesti talupojad
aastakümneid tagasi. Ehkki tol ajal oli kuul-
matu nähe, et keegi talupoegadest julgeks
kaevata paruni peale kõrgematele võimudele,
oli üksikutel agaramatel ja rängemini ülekohtu
all kannatanud eestlastel siiski nii palju jul-
gust, et nad läksid keisri palge ette õigust
otsima. Ehkki sest palju tulu ei olnud, ka-*

*sutati seda siiski kui viimast abinõu. Ühest säärasest Kanossa-teeconnast, mille võtsid ette Vene tsaar Alek-
sander II valitsemise ajal Holstre talupojad, jutustab alljärgnev kirjutis.*

Viimane ajajärk teoorjuse kadumise ees oli Eestis rahutu. Talupoegade majanduslik elujärg oli äärmiselt raske. Mõisnikud tarvitasid valitsemise, kohtumõistmise ja karistamise õigust kurjasti. Eesti talupoeg oli nagu puuris lind, kes ihkab vabadust, aga igalt poolt, kust ta otsib teed vabadusele, leiab eest raudpulgad. Mõisnikkude võim Läänemere-mail, samuti ka Peterburis oli väga tugev. Kuid nagu paise just enne lahtilöömist kangesti pakitseb, nii oli ka mõisnikkude võim enne teoorjuse kaotamist ärevalt liikvel. Mõisnikud tundsid, et võim hakkab nende käest libisema, seepärast tegid nad meeleheitlikke jõupingutusi tema alleshoidmiseks. Talupojad vaatasid lootusega, mõisnikud äreva kartusega Peterburi poole. Vene valitsuses oli Aleksander II troonile astumisega pääsnud võimule vabameelne vool. Talupojad lootsid abi keisrilt. Tolleaegset meeleolu iseloomustab I. V. Jannseni laul:

„Mu kõige ülem lauluhääl
On meie keisrile,
Kes isamaa aujärje peal
Teeb õigust kõigile.“

Et saada õigust, oli tarvis teha teatavaks keisrile see õigusetu seisukord, milles viibis meie maa. Kuna Peterburis ka Balti-Saksa võim oli suur, siis oli keisri juure pääsimine raske ja mõisnikud tegid kõik, mida mõistsid ja võisid, et seda takistada. Kõige rohkem oli õnne Viljandimaa saatkonnal, kelle eesotsas seisid Holstre mehed.

Holstre vallas oli teoorjus eriti ränk. Holstre kroonmõisa rentnikud katsusid talupoegadele orjust teha veel suuremaks kui see oli lubatud seadusega. Nad vähendasid talupoegade maad, aga jätsid orjused endiseks. Seaduse järele ei tohtud vähendada valla vakumaad mõisa kasuks. Kaardile oli mõisa ja vallamaade vaheline tõmmatud punane joon. Sellest saadi aga üle nii, et mõisa mets võeti maha ja tehti põlluks, valla maad

aga jäeti sööti ja sinna peale külitati mets. Tööjõudu oli ju küllalt ja see oli maksuta. Nõnda võeti ära Holstre vallamaast 900 tiinu, kuna orjused ja maksud jäid endiseks. Talupojad olid nii kurnatud, et paljud peremehed ei suutnud enam pidada talu ja et jõukamaid sulaseid sunniti hakkama peremeheks. On olnud juhtumeid, kus sulastele on antud mõisas vitsu, kui nad ei tahtnud võtta vastu talu. Mõisaorjus oli ränk, tarvitas ära kogu tööjõu. Oma põldu ei saadud harida õigel ajal ega oma vilja koristada muul ajal kui öösel. Hobused olid mõisa viina- ja viljavoridega ära kurnatud. Kariloomi peeti toidupuudusel vähe. Igal kevadel söödeti õlgkatuse loomadele, sügisel pandi uued. Oli ka ikaldusaastaid, kus vilja saadi vähe. Juhtus veel olema vihmane sügis, siis idanes vili kõrre otsas — mõisa põld pidi koristatama enne ja kuiva ilmaga. Siis ei olnud seemet külviks ega jahu leivaks. Söödi hagana-, nõndanimeetatud napandsileiba. Mõisa rentnik tegi vallale iga-sugust ülekohtu, näiteks sulges valla kaks põlist veskit ja hakkas nõudma orjust ka linaleotiste pealt.

Pulleritsu koolmeister Jaan Adamson hakkas hauduma plaani, kuidas parandada seisukorda. Hakati kirjutama palvekirju kroonumaade valitsusele, et Holstre kroonmõis antaks tükkide kaupa rendile kohalikkudele talupoegadele. Asjast võeti õhinaga kinni, Adamson kirjutas palvekirjad ja tagajärg oli see, et mõis anti 1865. a. maatameestele rendile. Aga veel enne kui see teostati, hakati plaanitsema, kuidas palvekirjade ja saatkondade abil nõutada Peterburist rahvale suuremaid õigusi. Rahva keskel tõusis liikumine. Selle liikumise etteotsa asus Holstre mees Adam Peterson oma venna Peetriga.

Adam Peterson, sünd. 1837, oli Holstre Kipi peremehe poeg. Ta õppis Paistu kihelkonnakoolis, siis Viljandi kreiskoolis ja lõpuks Pärnu gümnaasiumis. Pärast seda teenis ta Pärnus oma onu juures, kes oli suur-

kaupmeheks, ja oli selle mõisa valitsejaks Pärnumaal. A. Petersoni kärsitu vaim ei püsinud kaua paigal ja 1863. a. tuli ta tagasi Holstresse isakoju. Kui laia silmaringiga ja sütitav kõnemees võitis ta ümberkaudse rahva usalduse. Ta õhutas rahvast agarale oma õiguste nõutamisele. Peeti õõsiti salakoosolekuid, koostati palve- ja märgukirju, korraldati saatkondi. 1864. a. suvel käis kolm saatkonda Peterburis. Esimest juhtis Adam Peterson, teist ja kolmandat ta vend Peeter, kes oli Adamast kuus aastat noorem ja õppis Tartu ülikoolis. Need saatkonnad ei pääsnud keisri ette, vaid nad võtsid vastu keisri tiibadjutandid, kelleks olid Balti parunite ja krahvide nimelega mehed.

Nüüd kavatseti korraldada suur saatkond, mis esindaks suuremat kogu rahvast. Keisri ihuarsti, eestlase Ph. Karelli, abiga loodeti päästa keisri enda jutule. Ettevõtte läks aga järjest kardetavamaks. Palvekirjade saatmisele ja saatkondade Peterburis käimisele vaatasid mõisnikud kui mässule. Nende käes olid kohtud ja nende mõju all seisis kuberner ja kindral-kuberner. Teated palvekirjust ja saatkondadest ulatusid mõisnikkude kõrvu. Peeter Peterson vangistati Tartus, heideti ülikoolist välja ja anti Pärnu sillakohtu kätte, kes mõistis ta Siberisse asumisele. Et uusi saatkondi ära hoida, võtsid mõisnikud tarvitusele valjud ettevaatusabinõud. Anti käsk Adam Petersoni vangistamiseks. Teda otsiti taga, nii et ta võis tegutseda ainult pimeduse ja saladuse kätte all.

Saatkonna õhutamiseks ja korraldamiseks sõitis Peterburist salaja oma kodukohta Suure-Jaani prof. Joh. Köler. Lubjasaare talus pimeduse kätte all peeti ära rohkearvuline salakoosolek. Sealt võtsid osa Jaan Adamson ja Adam Peterson ning kangemad mehed Suure-Jaanist, Paistust, Tarvastust, Karksist ja Hallistest. Niisuguse koosoleku kokkukutsumine ei olnud kerge, sest ei olnud võimalik saata kirjalikke kutseid, vaid käskjalad pidid salaja rändama ühe juurest teise juure. Kutsuda võis ainult kindlaid mehi, kes ei lobise välja. See kui ka teised salakoosolekud, mis peeti pärast, jäid mõisnikkudele teadmatuiks kogu nende valve peale vaatamata. Ei olnud lobisejaid ega äraandjaid. Lubjasaare koosolekul seati kokku märgukiri. Ta sisaldas pikema seletava sissejuhatusena ja 14 nõudmist. Nõudmistest olid tähtsamad: 1) vallakohtute vabastamist mõisa võimu alt ja uut kogukonnaseadust; 2) teoorjuse ja ihunuhtluse kaotamist, teedetegemise ja posti-jaama-maksude ühetasast ärajaotamist valdade ja mõisate vahel; 3) talumaade müügihinna äramääramist erapooletu Vene ametniku läbi. Nõuti veel kirikuõpetajate vaba valimise õigust, õigusi Eesti keelele kohtus ja koolis jne. Koosoleku lõpetamise järel sõitis prof. Köler, salaja nagu ta tulnudki, Peterburki tagasi.

Nüüd tuli raske töö — korjata palvekirjale allkirju. Seda tuli teha muidugi salaja. A. Petersonil oli hulk kindlaid abilisid. Need asusid tööle. Palvekirjale kogunes üle 1000 allkirja 22 vallast. Selle palvekirja pidi viima Peterburki 30-meheline saatkond, kelle koosseis oli varem määratud kindlaks. Raske oli toimetada nii suurt saatkonda Peterburki, ilma et vastasid seda märkaksid.

Pealinna pääsmine oli siis keeruline. Tallinna-Peterburi raudteed veel ei olnud. Ligem jaam oli Pihkvas Varssavi-Peterburi raudteel. Sõidupileteid müüdi ainult passide ettenäitamisel. Iga kahtlane inimene võeti kinni. Sillakohtud olid seadnud Pihkva jaama kõva järelevalve nende eestlaste üle, kes tahavad sõita Peterburki. Eestlastel oli sõidupileti saamine raske. Ka maanteedel suuremates liikumispunktides, nagu Tartus, Tallinnas, Pikasillal, Narvas jne., olid valvamas sillakohtu luurajad, kes hoolega pidasid silmas reisisijaid. Mitu saatkonda teistest maakondadest oli juba vangistatud. Et mitte äratada kahtlust, korraldas A. Peterson asja nii, et saadikud sõitsid palvekirjata mitmeil teil paarikaupa Peterburki. Et palvekiri ei satuks mõisnikkude kätte, saadeti ta ühe tuttava Vene ohvitseriga juba eel ära. Palvekirjade saatmine posti kaudu oli võimatu, sest võimud võtsid kirjad lahti ja toime-tasid kõik kahtlased asjad kõrvale.

Raskem oli juba Adam Petersonil päästa Peterburki, sest teda otsiti taga kui röövlit. Ta viidi peidetuna vankrikummi alla Valga ja Lätimaa kaudu Venemaale Ostrovi linna, mis asub Varssavi-Peterburi raudteel Pihkvast hulk maad lõunapool. Oli loota, et sinna ei ole ulatunud Adamsoni kinnivõtmise käsk. A. P. näitaski Ostrovi jaamas passi ette ja sai sõidupileti. Kui rong jõudis Pihkva jaama, vaatas A. P. aknast välja ja nägi ehmatusega, et jaamaeesisel sillakohtu luuraja ajas sandarmiga juttu. Ruttu tõmbas ta pea tagasi. Õnneks ei otsitud rongi läbi ja A. P. jõudis õnnelikult Peterburki, kus ta leidis kogu saatkonna ees.

Prof. J. Köler ja keisri ihuarst dr. Ph. Karell olid teinud eeltöid, et keiser võtaks saatkonna vastu. Oodati ära päev, mil tiibadjutandi kohuseid täitis Balti mõisnikkude nimeliste meeste asemel keisri õepoeg. Keiser võttis saatkonna vastu ühes soolaleivaga ja palvekirjadega. Nüüd tuli adjutant ja päris saatkonnalt pikemalt järele olukorra kohta Eestis. Seletusi andis A. Peterson, sest tema oli ainuke mees saatkonnas, kes mõistis Saksa keelt. Adjutant kirjutas kaks tundi. Siis tõi ta kirja keisrilt ja käskis selle viia siseminist-rile. Lõpuks rahustas ta saatkonda: „Olge rahulikud, teile ei sünni midagi paha.“

Asi kujunes aga teisiti. Saatkond vangistati siseministri korraldusel ja peeti niikaua kinni, kui jõudis Peterburki Liivimaa kindralkuberner parun W. v. Lieven. Siin kuulati saatkonna liikmed üle ja saadeti nad sandarmite valve all koju. Siin otsiti mitmel korral läbi nende kui ka teiste kahtluse all seisvate korterid, et leida kahtlasi pabereid. Adam Peterson saadeti vangina Riiga ja sealt Pärnu sillakohtu kätte. Sillakohus mõistis ta Siberisse asumisele. Senat tühistas aga järgmisel aastal selle otsuse, samuti ka otsuse Peeter Adamsoni asjus. Petersonid lasti nüüd vabaks, kuid enne seda olid nad juba üle aasta vaevelnud vanglas. Järgmisel aastal sõitis A. Peterson uuesti Peterburki. Seal vangistati ta Liivimaa kuberner A. v. Oettingeni käsul. Liivimaa õuekohus mõistis ta nüüd 1 aastaks vangiroodu, kuid ka selle otsuse tühistas senat. Enne kui ta vanglast vabanes, oli ta jälle kaks aastat istunud kinni. Ta vend Peeter vangistati ja saadeti admi-

nistratiivsel teel Uurali ääre sunniasumisele. Talle järgnes vabatahtlikult ka vend Adam. Selle aja sees, kui Petersonid istusid vanglas, oli olukord mitmeti paranenud. Suur osa palvekirjas esitatud nõudmisi täideti. Teoorjus kadus, tuli uus kogukonnaseadus. Viljandimaa meeste märgukirjal oli selle juures kindlasti teatav mõju.

P. Peterson sai Venemaal noorelt õnnetut surma. 1877. aastal suri ta hobuse seljast kukkumise tagajärjel. Adam Peterson oli Venemaal mõisavalitsejaks ja tuli kodumaale 1899. a., asudes tööle Tallinnas avalikus raamatukogus. Ta sai näha Eesti iseseisvuse algust, surres 12. dets. 1918. Ta põrm puhkab Paistu

surnuaial. Kirjanik J. Lõo ütleb oma mälestistes tema kohta: „Üks ärkamise aja suurem veeliigutaja ja laine sünitaja oli Peterson oma tulise hingega.“ „Kuhu noor Peterson tuli, seal pani ta meeled kihama oma kõnedega,“ rääkisid Holstre ja ümbruskonna vanemad inimesed, kes teda noorena olid kuulnud ja näinud. Ad. Peterson kirjutab ärkamise ajast, kui ta tegutses: „Nüüdne põlv ei jaks enesele ette kujutada, mis sugune puhas armastuse tuli siis leegitses rahva südames ja loitis üle kodumaa, kaasa kiskudes rahvast tormilise tuhinaga uuendusi nõudma ja rahva kasuks tasuta töötama.“

M. Raud.

Mõtteid spordist ja selle levitamisest.

Mõte on teo algus, algataja. Töö aga oma poolt laiendab, süvendab mõtet, annab juure uusi detailsemaid mõtteid. Põhimõtted ja ideed leiavad tee tegelikku ellu, kui neile reageeritakse vastavate ettevõtete — muidu jäävad mõtted literatuuriks ja filosoofiliseks targutuseks. Ettevõtte elluviimise juures aga on esimene samm teha teatavaks ettevõtte vajadus, tähtsus, tuua päevavalgele selle kaaluvus. On see aga määratud laiemale hulkadele, siis peab rahvast valmistama ette, peab tõmbama kaasmõtlemisele, peab istutama mõtet — siis on ka teo algus õieti käes.

Tehnika areneb edukalt. Masin võtab inimese füüsilise töö ikka enam ja enam enda peale. Vaimlisel alal töötavate inimeste suur protsent kasvab järjest. Selle tagajärg: rahva nõrgenemine kehaliselt, keha unustusse jätmine. Ajad on aga tõendanud, et rahvas, kes tahab püsida ja tõusta, peab olema tugev ja elujõuline, sest kodukaitseks rahvas peab astuma välja tervikuna — vaimliselt ja füüsiliselt tugevana.

See kõik kuulutab, et rahvas peab vaimlise teaduse kõrval janunema ka kehalise kasvatususe järele, sportlik liikumine peab lööma läbi massiliselt, peab tungima laiemasse rahvahulkadesse.

Spordil on ka mõjuv sõna öelda kaasa karskuse liikumisele, sest sport on rahva karskendaja. Ta kaotab lodevuse, ükskõiksuse ja kõrvale viivad mõtted, õpetab tundma mõnu oma keha sitkusest ja võimsusest. Sport on teinud rahva karskuse kasuks hindamisväär töö.

Sport õpetab valitsema keha üle ja kontrollima liigutusi, käskima lihakseid, püüdma paremusele. See arendab tahtepingutust, enda

üle valitsemist, rütmi ja esteetilist tunnet. Inimene, kes on harjunud valitsema oma keha üle, harjub kontrollima ka oma mõtteid ja mõistust, mis enesekasvatuse ja distsipliinitunde arendamises on väga tähtis.

Peale selle on sport hea ajaviide ja meelelahutus — ta kõrvaldab pahad eelaimused, elutüdimuse ja raskemeelsuse, seepärast on sportlane alati elurõõmus ja värske.

Niisuguseid mõtteid tekitas minus Aegviidu spordikursusest osavõtmine, ja seda mitte sõna kaudu, vaid konkreetsete elamuste ja kehaliste pingutuste kaudu.

Hommikul kell 6.45 unine pea vahest tõrus tõusmast, aga veerand tundi hiljem, ahmates värsket õhku kopsu, pärast „keha läbitöötamist“ tundes mõnusat surinat lihastes ning pärast karastavat supelust tundus elujõudu, värskest ja valmisolekut igaks tööks. Päevane tegevus ja väsitused tõendasid pärast väljapuhkamist, et iga väsimus on uue jõu juureandmine. Teadlik treening on tee jõule ja tervisele.

See kõik on leidnud kinnitamist katsetajais ja spordiharrastajais, ja asi on ka levinud — meie sportlaspere ei ole väike. Kuid vähe vahest on siiski sellest, kui vaatame spordi tähtsuse kaaluvust tegurina rahva kasvatus- ja tervendustöös, kui vaatame naaberrahvast Soomet või teisi kultuurseid rahvaid. Seal ei ole kohane rääkida sportlasperest, vaid seal on sportija rahvas.

Ka meie püüd olgu sinna poole.

Kui meie kodumaa võitlus- ja sünnipäevil oli võidu peateguriks rahva moraal, tahe, siis kandku meid ka isamaa ülesehitavas töös ja igas ettevõttes sama tahe ja teadlik arusamine eesmärgist — siis jõuame iga ülesseatud tähiseni.

A. K.

Kolm Kaitsjat

E. Kamar

„Mis sa räägid, Jaan, kas siis tõesti hädaoht juba nii suur?“

Mees vastas süngelt:

„Mis siin salata: punased võivad juba täna öösel olla siin. Alevis teatakse kõik. Meil tuleb seemnevili, riidekangad ja muud hinnalised asjad metsa viia. Ka hobused peame ära peitma. Punased, kui nemad kord juba külas, rekvireerivad kõik, mine ela siis veel ja tee kevadel seemet.“

Et varandus tuleb peita, selle vastu ei vaielnud Männiku talus keegi. Pikemalt harutati vaid peidupaiga küsimust. Ei võinud ju peidukoht asuda talust liig kaugel ega ka sellisel kohal, kus varandus oleks kergesti kõigile jalus. Sõjaajal tuleb sellesarnaseid toiminguid varjata isegi naabrite eest. Mine tea, mis kellelgi südames.

„Aga mis sa ütled, Jaan, kui valime peidupaigaks karukoopa murdunud männi juures?“ ütles vanaisa.

„Oi jah, sealt ei leia meie vilja keegi!“ rõõmus-
tas perepoeg Kusti. „Kui karjas käisime, siis ütlesime alati, kui sõda tuleb, siis poeme siia peitu.“

Jäigi nii, et varandus viiakse karukoopa. See oli sügav urgas kahe hiiglamänni vahel. Kas siin just karu kunagi oli talveund maganud, seda ei teadnud keegi, koobast hüüti aga karukoopaks ja nüüd osutus see urgas parajasti panipaigaks viljakottidele ja kangarullidele.

Mehed tegid mitu voori metsa. Kikerdasid viljakotte ja kohendased koobast, et varandus oleks varjatud vihma eest. Metsa taga aga mürtsusid kahurid ja kuulipilduja tututas öudsel.

Viimaks oli varandus kohal. Vanaisa ja Kusti jäid valvuriteks, kuna peremees Jaan sõitis koju tagasi, et veel teha üht käiku ja tuua noored hobused metsa.

„Ärge tuld tõmmake ega valjusti rääkige,“ keelas peremees poega ja isa. „Punaste piilurid võivad oma nina toppida siia. Püss on seal riiderullide vahel ja Muri jääb ka teile seltsiks. Ma tulen tunni aja pärast tagasi, siis võib Kusti minna koju.“

Siis kadus vanker logisedes pimedusse ja vanaisa Kustiga jäid murdunud männi tüvele istuma. Nende jalgade ees lebas vana ustav Männiku õue- ja aida-valvur Muri, kes kikitask igakord kõrvu, kui metsast kuuludus mõnd kahtlast krõbinat või okste prõksumist.

II.

Pimedus tihenes, männiku ladvus mühisest tuul. Vanaisa ja pojapoja vahel tekkis järgmine vestlus:

„Vanaisa, mis me siis teeksime, kui punased järsku meie peidupaiga leiaksid üles?“

„Eks ta hull lugu oleks, raske teisi tagasi tõrjuda kah: üks on noorusest nõdrake, teine vanadusest väetike, eks ole, Kusti?“

„Ma polegi enam nii noor. Kevadel saan kuuestikümne-aastaseks. Ja meil on püss. Vintpüss, pea

„Tulevad!!“
„Mis meist nüüd saab...?“
„Nad on juba õhtuks järjega siin!“
„Tingimata. Laskmise ragin läheneb iga minutiga.“

„Koolimaja juure toodi haavatuid.“
„Oh sa taevast, või haavatud...“

„Jah. Sanitarid teadnud rääkida, et punaste front praegu on Vaiaka veski juures. Saanud teised suuri abivägesid ja tunginud aina peale.“

„Ja meie omad?“

„Meie omad? Eks nad pea vastu mis võivad, aga mis sa teed püssiga suurtüki vastu: punastel ju igas pöösas üks suurtükk, muudkui põmmutavad.“

„Mis sa tühjadest kiidad! Igas pöösas üks suurtükk, aga iga pöösa taga kaks põgenikku. Las' meie mehed ikka koonduvad, küllap kupatavad punased kus pagan.“

Viimased sõnad ütles Männiku Mihkel, ligi seitsmekümne-aastane vanamees. Ta ei võinud kannatada seda hädaldamist ja hirmu, mis nüüd lahinguliini lähenedes külas tuli nähtavale.

„Oleks mul jalg terve, võtaksin püssi kätte ja lähaksin liinile,“ lüüdis Männiku vanaisa, „aga nüüd pole midagi parata, istu kodus ja kuula naiste halisemist.“

Talu õuest ei saanud inimeste järg kaduma. Männiku koht asus maanteele kõige lähedamal, siia saabus alati värskemaid teateid sõjaliinilt.

Praegu lähenes vilu ja vihmane sügistalve õhtu ja pimedus levis juba Karisoo küla metsade kohal. Männiku noorperemees sõitis koju. Ta oli käinud alevis ja vallamajas, kus olid mõningad asjaõiedused.

Peremehe nägu oli väga mureline, kui vaatas sinna, kus sõjatuli viskas punakaid helke algavasse õesse.

„Mis alevis räägiti ka uudist?“ ruttas perenaine küsitlema. Vanaisa küsis ka omakorda: „Kuidas siis selle sõjaga on? Kas tuleb ikka ühtepuhku ligemale või?“

„Ega ta kaugene,“ vastas peremees järsult, „kuuled ise, kuidas võtavad, kõik maa ja taevast väriseb. Meil tuleb täna veel tükk tööd teha.“

„Kuidas, tükk tööd?“

„Jah, meil tuleb katsuda osagi oma varandusest päästa.“

Perenaine löi hirmunult käed kokku.

seda meeles, vanaisa. Kui punased tulevad, mina alla ei anna!"

"Kus seda! Männiku meestel ei kõlbagi anda alla. Ega minagi nii vana ega väeti ole. Haaran ikka kaika ja koputan kallalekippujale kolu pihta kah."

"Isa peaks nüüd juba hobustega varsti tulema?"

"Küllap ta tuleb."

"Vanaisa, kas sa ei kuule, et püssipaugud pole enam Vaiaka kandis? Kuule, nad lasevad juba küla juures?"

"Jah, ma panin seda juba ammu tähele. On vist öine rünnak. Aga ära sa, Kusti, karda, ega nad veel meie tallu tüki. Nad on igatahes külast mitu kilomeetrit kaugel. Öösel need paugud harilikult kõlavad lähedastena. Ole aga muretu, Kusti!"

"Aga isa ei tule ikkagi veel tagasi?"

"Tal võis olla takistus. Ei tea, kas noor hobune andis end kergesti kätte. Suksuta ja meelita teist hulk aega, enne kui päitsed saad pähe."

"Äkki kõlas kahurite kogupauk. Nii lähedal, et müris männik. Taeva alla ilmusid kiirgavad kõverjooned, kustki hakkas loitma tuli."

Vanaisa ja Kusti olid karanud ehmunult jalule. Muri käis ja tegi kiunuvat häält.

"Mis see oli, vanaisa?" küsis Kusti.

"See oli patarei. Punaste patarei. Nad on lähemale nihkunud ja pommitavad nüüd vist küla."

"Mis peame tegema, vanaisa, ma kardan nii väga ema pärast?"

"Ei meil ole praegu teha muud midagi kui ootame, mis hommik toob. Ehk kihutavad meie omad punased tuld teed tagasi, siis on kõik hea."

Kusti oli puhk aega mõttes, siis ütles: "Nüüd tean, miks isa enam tagasi ei tulnud, ta ei saanud, sest punased lõikasid enne juba tee ära. Meie ilusad hobused on läinud..."

Vanaisa süütas piibu ja sülitas.

III.

Kesköö paiku vaikus laskmine. Pimedus ja vaikus. Männikus polnud nüüd enam ka tuulemühinat, veepiisku vaid langes kõrgelt okstelt alla.

Männiku taati ja perepoega piinas teadmatus. Mis on nüüd külas juhtunud? Kas vaenlased juba on kodutares ja kas omastest ehk keegi on saanud kannatada?

Kusti arvas, et peaks hiilima küla juure vaatama.

"Ei enne hommikut me lähe kuhugi," rõhutas vanaisa, "küllap nad kodunt isegi katsuvad siia tulla, kui see on võimalik. Kui meist kumbki katsuks praegu külla minna ja küla juba on punaste käes, siis on raske pääseda koju ilma, et nad meid näeksid. Öine ilmumine aga äratakse tähelepanu: hakkavad pärima, kes oled ja kust praegu tulud."

Kusti ei saanud vastata, sest metsast tuli kuuldale inimeste hääli. Kõlasid hõiked, vandesõnad ja paar püssipaugugi.

"Ruttu koopasse!" käsutas vanaisa. "Ja Muri, sina ole vait!"

Nad pugesid koopasse, kuhu järgnes ka Muri, ehkki vastumeelselt urisedes.

Äkki kargas koer suure õrinaga koopast välja ja tormas kellegi kallale. "Kuss", kurivaim! Mis sa sunnik lõugad! Keelas keegi pimeduses koera.

"See pole venelane," ütles vanaisa. "Vaja vaadata, mis ta tahab."

"Ära mine püssita, vanaisa!" hoolitses Kusti. Muidugi ei läinud vanaisa püssita, sest lähenedes kohale, kus Muri kutsumatu külalisega käras, vehkis mees samuti püssiga. Vanaisa hiilis talle lähedale ja käratas: "Poisu, pane püss maha ja tõsta käed üles!"

"Kohe, kohe," kõlas vastuseks. "Kutsu ainult enne see põrgukutsikas ära. Ma oleksin võinud ta maha

lasta, aga ma ei tahtnud teha pauku: sa kuuled, et mind aetakse taga? Mina ei taha sõdida oma vendade vastu, täna öösel otsustasin põgeneda läbi frondi kodukülla, nad said mulle jälile. Kuule, nad on minuti pärast siin... Ära mind takista, vanamees! Luba, et lähen!"

"Kes sind siis keelanud on," oli vanaisa nõus.

"Muri, kas sa jääd rahule! Aga seda ma ütlen, poisu, et püssi pead jätma siia. Mul läheb seda vaja. Too laskemoon kah siia. Sul nii kergem lipata. Nii! Lase aga nüüd jalga!"

Punaväelane-ülejoosik kadus kiiresti puude vahel, teiselt poolt aga kõlasid venekeelsed hõiked juba üsna lähedalt. Koera kisa oli punaväelastele märku annud vanaisa ja Kusti seisukohast.

Oli selgesti kuulda, kuidas mehed jooksusammu lähenesid. Oksad pröksisid nende jalge all ja kitsas valgusriba, juhitud elektritaskulambist, liikles särava lindina pimedas männikus.

Muri ei suutnud oma suud pidada. Ta haugatas jälle ja sai vastuseks punaväelaste hüüu: "Hei, kas seal on inimesi? Tehke häält ehk meie avame tule!?"

"Vait! Mitte sõnagi ei ütle meie," rääkis vanaisa.

"Oleme tasa, ehk mööduvad nad meist tähelepanemata. Püssid hoiame igatahes laskevalmis. Ega sul pole hirmu, Kusti?"

"Ei ole."

Elektervalguse tulikeel otsis ikka veel mändide vahel. Äkki prahvatas ligi viiekümne sammu kaugusel lask mitmest püssist. Männiku all löi hetkeks valgeks ja kuulid killustasid puutüvesid.

Kusti käed haarasid kõvemini relva.

"Kas kõrvetame vastu, vanaisa?..."

"Praegu veel mitte. Nad hakkavad meile nüüd tingimata lähemale hiilima. Vaata, Muri on juba rahutu! No mine vaata, mis väljas on! Ass, võta kinni!"

Koer kadus õriseva kuulina koopasuust ja pistis haukuma lähedase männigrupi juures. Sinna juhtisid nüüd ka varanduse valvurid oma püssitule. Paukude vahel võis kuulda, kuidas keegi kirudes taandus. Muri saatis teda metsiku kisaga.

Nüüd arenes vastastikune tulistamine, sest kuulud paukudest veendusid punased, et metsas leidub peale kurja koera ka inimesi, keda vaja on võita. Nad oletasid, et vastase seisukoht on murdunud männikännu juures, ja juhtisid sinna oma tule.

Punaste ligihiilimised üksikult ebaõnnestusid järjekindlalt, sest Muri oli valvel. Niipea kui keegi katsus lähemale roomata, kargas koer talle raginal vastu ja nüüdi oli vanaisal ja Kustil kohe selge, kust küljest neid hädaoht ähvardab.

Kahjuks ei mõistnud Muri end varjata kuulide eest. Koopasse tagasi tulles märkasid mehed, et nende ustav kaasvõitleja on kääpalt haavatud. Ta ei saanud enam korrata kallaletungi, urises aga kole kurjalt, kui punastest keegi katsus läheneda.

Mõne aja kestis vaikus. Ei olnud kuulda ühtki pauku ega häält.

"Nad läksid vist minema," oletas Kusti. Vanaisa ei uskunud seda.

"Nad kindlasti kutsuvad abi. Paukude järele otsustades pidi neid olema viis kuni kuus meest ja selle arvuga ei julge nad meile kallale tungida. Ma arvan, et peame viimaks koopa jätma maha, sest meie laske-moona tagavara pole kuigi suur."

Koera rahutus kutsus mehi valvele. Mustad kogud liikusid küürakil ühe tüve tagant teise.

"Nii kiiresti tuld, kui vähe võid!" käsutas vanaisa. Nad lasksid puude pihta, millele taha nägid kaduvat vaenlasi. Kuuldi karjatust ja kirumist. Mitu meest jooksid, püssid õieli ees, koopa suunas ja kisendasid hurraa. Nende rünnaku likvideeris aga kohe koopa-kaitsete hävitav tuli.

IV.

Männiku meeste seisukord ei olnud kiita. Viimane kiirtulistamine võttis neilt peaaegu kõik padrunid. Pealegi oli taevast vahepeal selginud ja männikus võis juba kaugemale näha. Punaste kuulid hakkasid vilistama ikka rohkem koopasuu lähemal.

Männiku isa oli mures. Tast vanast inimesemullast poleks midagi, ta võiks punastega rappida lõpuni, aga kahju on Kustist. Poissi peab katsuma päästa.

„Sa pead siit ära hiilima, Kusti, kuni veel on võimalik. Rooma tasakesi koopast välja ja katsu jõuda alevini. Seal on ehk meie mehi.“

„Läheme siis juba mõlemad, vanaisa. Ma ei jäta sind üksi siia,“ ütles Kusti kindlasti. Vanaisa ei olnud sellega nõus.

„Ma pean aeg-ajalt neile mõne pauguga vastama, muidu tükiivad kohe kallale. Mine aga sina enne, küllap ma tulen Muriga lombates järele. Me ju vigased mõlemad.“

„Vaata, vaata, vanaisa!“ hüüatas äkki Kusti ja tõstis püssi. „Nad tungivad meile uuesti kallale. Mul pole enam rohkem kui viis padrunit.“

Pealetungijad viskusid esimeste paukude järele kõhuli, mõned haavatuina, teised end kaitstes. Ühe lähedase männitüve tagant tuli nähtavale punaväelane, kelle käsi tegi viskamisviipe. Kõlas hirmus mürts ja koopa liivane lagi varises kokku.

„Meie oleme kadunud!“ sai veel vanaisa öelda, kui kadus valgus ja kokkulangev muld surus ta Kustiga viljakottide vahele.

Kusti oli käsigranaadi plahvatuse mõjul sattunud uimastusse. Ta ei teadnud enam midagi.

Ta tuli teadvusele vaid siis, kui kuulis inimeste häält.

„Kaevake siit!“

„Ruttu! Inimesed, kui nad veel on elus, võivad lämbuda.“

„Mis see on?“

„Üks koer.“

„Tõmba ta risu alt välja.“

„Mis tast veel tõmmata: see peni ei haugu enam. Granaadi kild on tal lõhkunud pea.“

Kusti kuulis sellist kõnelust ja katsus liigutada kätt, mis valutas kuskil vahel. Kes nüüd neid välja kaevavad, kas omad või vaenlased? Kus on vanaisa? Kas tedagi pole tabanud Muri saatust?

Juba ulatati Kustile käsi. Omad! Eesti rahvaväelased.

„Tule välja, pois, ja räägi, mis pagan sa siin õieti tegid?“ ütles vanem rahvaväelane. „Olid sa üksi siin koopas, mis? Sina ja see koer?“

„Vanaisa oli ka. Kas teda pole siis leitud...? Me jääme mõlemad mulla alla, Vaadake, ta peab siin olema... Oh päästke ta!“

Jälle kaevati ja kisti risu kõrvale, kuni saadi kätte vanaisa. Keegi katsus tal tuiksoont. „Elab. Vaja teha kunstlikke hingamiskatseid,“ öeldi. Mõne minuti pärast avaski vanaisa silmad ja ta käsi haaras kohe püssi järele.

„Tasa, tasa, taat!“ naersid sõdurid. „Ega oma mehi maksa hakata materdama, aga punastele olete siin teinud tublisti pinni.“

Samal ajal lähenes Männiku peremees ohvitseriga. Mõlemad olid rõõmsad, et koopakaitsjaid suudeti päästa.

„Me kaitsesime oma varandusenatukest,“ seletas vanaisa nagu süüdlaselt, „mis vaevaga korjatud ja kogutud, ega seda saa kergesti ära anda.“

„Ühes sellega aitasite kaitsta ka kodumaad,“ tähendas ohvitser. „Teie ragistamine siin tõmbas vaenlaste tähelepanu teisale ja meie võisime seetõttu kergesti tagasi võita küla. Täna sind, vanataat, ja sind, noor kodumaa poeg, isamaa nimel.“

„Kas punased olid siis ikka juba külas?“ küitles Kusti isalt.

„Nojah, olid külas!“

„Ja viisid hobused ära?“

„Tahtsid viia, aga enne saabus lahing. Küll ma olin mures teie pärast. Niipea kui punased külast välja kihutatud, läksin ja rääkisin ohvitserile ära, et teie siin olete hädas. Sõdurid jõudsid siia just siis, kui koopa laele visati käsigranaat.“

Männiku mehed valmistusid kojuminekuks. Sõdurid ruttasid aga sinna, kus kahurimürin kutsus kangelasi võitlusele.

„Matame Muri ilusti maha,“ ütles Kusti. Vanaisa oli kohe abiks. „Jah, ta oli kolmas varanduse kaitsja ja võitles vapralt. Kahju temast.“

Valmistasid männi alla ilusa haua, kuhu matsid Männiku talu vana õuevalvuri.

„Nüüd ruttu koju,“ kiirustas peremees. „Eit ootab Kustit juba ammugi.“

Ja Männiku mehed asusid kolmekesi koduteele. Neid tervitas aovalgus, mis levis juba idatäeva serval.

„Kaitse Kodu!“

on kogu Eesti rahvuslikult mõtleja kodanikkonna häälekandja. Igaüks, kes peab kalliks meie kodumaa head käekäiku, loeb, tellib ja aitab levitada

„Kaitse Kodu!“

Õppige oma relva tundma!

Väikekalibrilise püssi järelekatsumine ja sisselaskmine.

Väikekalibrilise püssi laske sport on kaitseliidus viimase kahe aasta jooksul arenenud hiiglasammudega. Tuhanded väikekalibrilised püssid on levinud meie organisatsioonis. Suurem osa „Kaitse Kodu“ lugejaskonnast on väikekalibrilise püssi omanikud. Seepärast ei ole huvituse ta teada, kuidas selle relvaga õigesti ümber käia, et ta ka oleks oma peremehele truu seltsimees, kes ei jäta hätta „parajal“ silmapilgul.

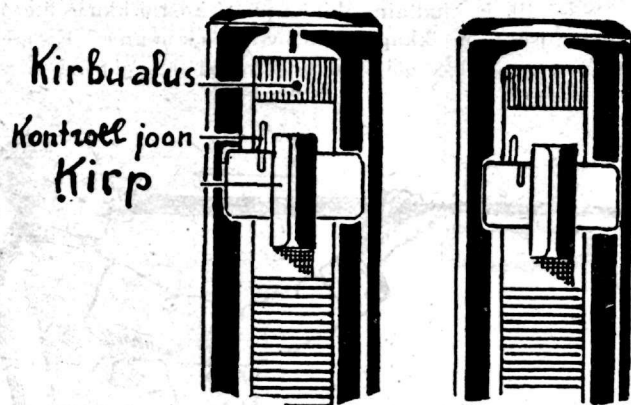
Käesolev artikkel on seatud kokku andmeil, mis toodud Saksa „Väikekalibrilise püssi laskurite liidu“ häälekandjas: „Deutsches Kleinkaliber-Scheiben-Schiessen“.

Väikekalibrilise püssi laskuri käsirelvaks on mitmesugust süsteemi väikekalibrilised püssid. Meie kaitseliidu peastaabi poolt on ametlikult soovitatud kergetest süsteemidest: 1) „F. N.“ ja 2) „Bayard“ ja keskmistest süsteemidest: 1) „Achilles“, 2) „Kaba“ ja 3) „Erma“.

Laskuri head lasketulemused olenevad esimeses jões just püssi tabavusvõimest ja selle osade korralikust ja vabast koostööst. Ja vastupidiselt — on relv igapidi täiesti korras ja töötab eeskujuliselt, siis tulevad halvad tabamused kirjutada ainult laskuri arvele.

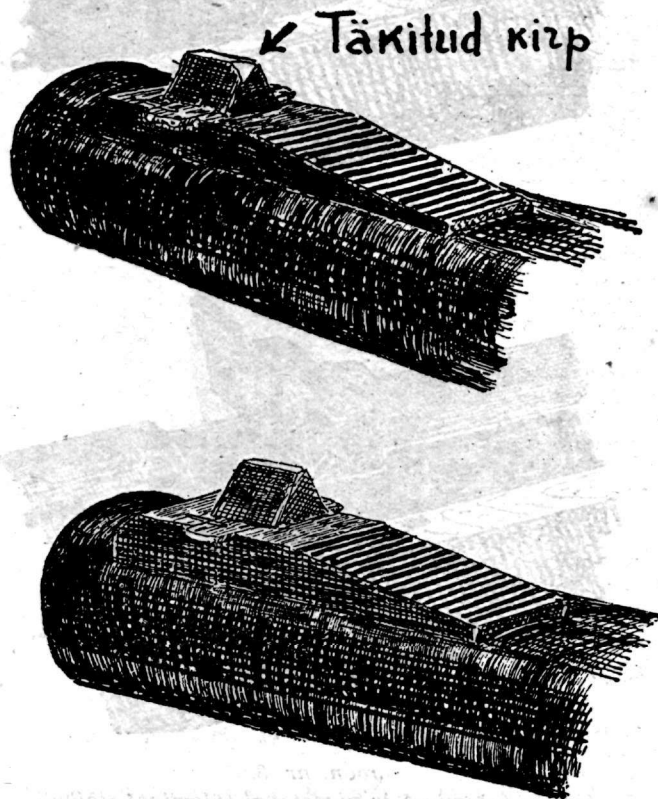
Senised elukogemused on näidanud, et viletsate tabamuste puhul laskur hakkab nende põhjusi otsima mitte enda juurest, vaid tormab esimeses järjekorras oma relva ja selle laskemoona kallale. Isegi algajad laskurid unustavad peagi oma isiklikud vead, et kogu süü veeretada oma püssi ja padrunite peale.

Esiteks paar sõna väikekalibrilise püssi padrunite omaduste ja võimete kohta. Laskemoonavabrikud katavad proovilaskmisega järele iga väljasaadetava ühtlase laskemoona partii, s. o. partii, mis valmistatud ühesugusest kestmaterjalist ja täidetud täpselt ühesuguse püssirohuga. Niisugust katselaskmist toimetatakse loomulikult eeskujuliku püssiga ja selle eesmärk on peamiselt hajumise, tabavuse, algkiiruse ja gaaside surve väljaselgitamine. Ei täida katseks võetud padrunid ülesseatud nõudmist, heidetakse kogu partii kõrvale.

Joon. nr. 1.
Kirbu asend.

Vasakul: õigesti seisev kirp — mõlemad kontrolljooned on kohati ja moodustavad ühe joone; paremal: kõrvale nihkunud kirp — kontrolljooned ei ole kohati.

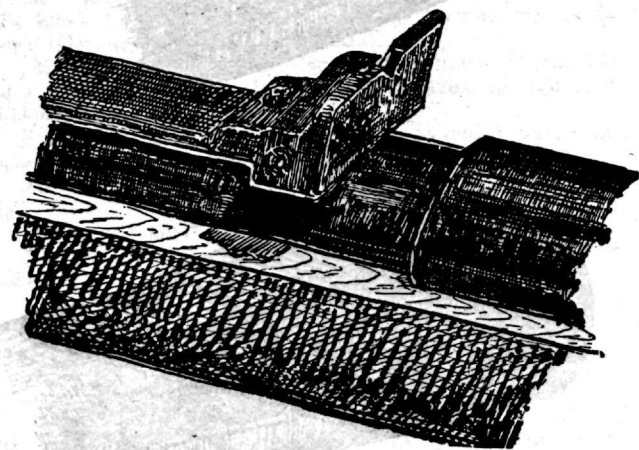
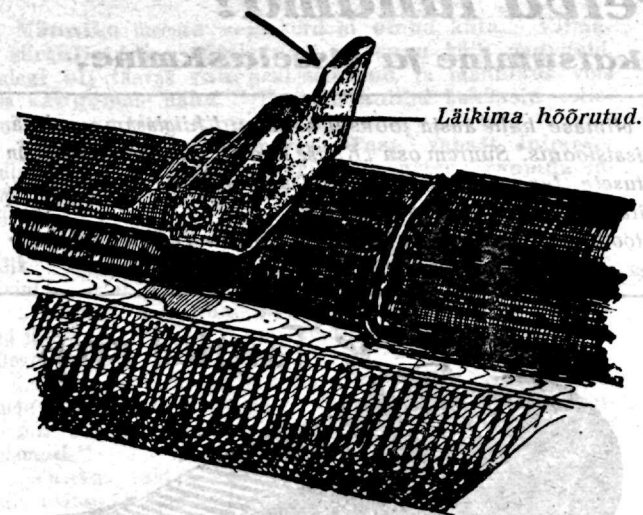

Joon. nr. 2.
Korralik (alumine) ja ülevalt täkitud (ülemine) kirp.

Kui niisuguse valju katse peale vaatamata mõned puudused rohulaengus tulevad ette, siis võivad vead olla ainult kaheksugused: püss laseb kõrgemale suurema rohulaengu ja madalamale normaalsest vähema rohulaengu tõttu. Milgi tingimisel ei või tulla ette vigu külje suunas (paremale ja vasakule). Eelpool toodu maksab kõikide niisuguste vigade kohta. Suuremalt osalt aga üleliigse kõrguti hajumise juures ei mõeldagi laskemoona tembeldada patuoinaks, vaid süükoorem armastatakse pikema järelemõtlemiseta veeretada püssile. Tõstetakse kaebus mõne väikekalibrilise püssi peale, olgu see üksuse jagu või kellegi isiklik omandus, siis peab laskejuhataja abimehena tulema juure, rikked või puudused püssi juures kõrvaldama või, kui kaebus tõstetud põhjendamatult, selle selgitama välja.

Väikekalibrilise püssi järeleproovimist alatakse välispidise ülevaatusega. Et rõhuv enamuse kaebusi käib just puuduliku tabavuse kohta, siis tuleb esimeses jär-

Sihiku sälk täkitud.

Joon. nr 3.

Korras (alumine) ja vigastatud (ülemine) sihikud.

jekorras võtta vaatluse alla sihtimisvahendid ja raua õõs. Esimeste juures tuleb panna tähele, kas kirp ei ole kohalt ära liigutatud või rikutud, mis väga kergesti võib tulla ette püssi asjatundmatu ja hooletu käsitamise juures (tõuked, ümberkukkumine j. n. e.).

Joonisel nr. 1 on näidatud õigesti seisev ja paremale löödud kirp. Kui õigesti asetatud kirbu juures kuulide kõrvalekaldumisi nii paremale kui vasakulegi enam-vähem ühel määral ette tuleb, siis paremale nihkunud kirbu juures jooksevad juba kõik kuulid vasakule, sest et paremale nihkunud kirpu sihiku sälgu keskkoha seades viime tegelikult sihtjoone ja raua õõne telje ära vasakule ja seetõttu kuulid jooksevad vähemal või suuremal määral vasakule. Selle vea parandamiseks on tarvis kirp asetada õigele kohale (kontrolljooned kohati).

Joonis nr. 2 näitab meile kaht raua suuet, kusjuures alumine on korras ja ülemine täkitud kirbuga. Vii-

mane ei võimalda enam korrapäraselt sihtimist, sest et ei saa kirpu küllalt täpselt asetada sihiku sälgu keskkoha. Siin ei jää üle muud abinõu kui kirp vahetada ümber uue vastu või lasta mõnel osaval püssimeistril-lukusepal kirp uuesti seada korda.

Püssi ülevaatuse juures tuleb veel sihiku sälk võtta vaatluse alla. On sihiku sälk lömmis, täkitud või hõõrutud läikima, siis ei või õigesti sihtimisest olla juttugi. Selle tagajärjeks oleksid ebakindlad lasud.

Joonisel nr. 3 on toodud korras ja vigastatud sihiku sälgud.

Kui rikutud sihiku sälk ja kirbud nõuavad nende ümbervahetamist, siis läikiva sälgu ja kirbu võib laskur ise mustata üle hariliku tulitiku abil. Tarbekorral tuleb seda mustamist uuesti sooritada iga laskmise eel.

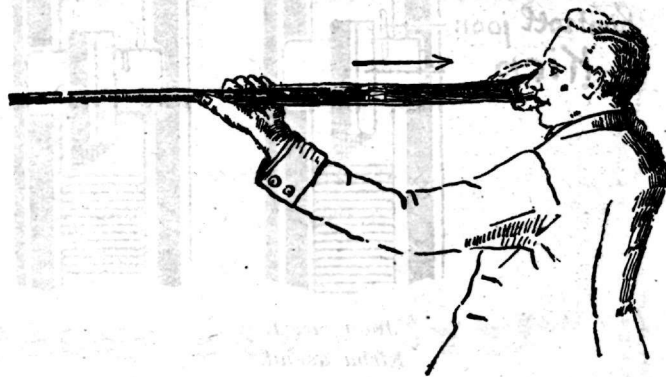
Edasi võivad asjatundmatu puhastamise tagajärjel tulla ette padrunipesa rikkumised (täkked, mölgud jne.), mille tagajärjel luku avamine raskendatud, laadimise juures kesta vigastatakse (pikikriimustused). Seda riket ei saa parandada iga laskur, vaid padrunipesa kordaseadmine tuleb usaldada vilunud meistri kätte.

Tabavuse kohta avaldab kõige tähtsamat mõju raua õõs. Seepärast on ka tema järelevaatamine tähtsamaid osi väikekaliibrilise püssi hoolekandest. Raua õõne vaadust toimetatakse järgmiselt (vaata joonised nr 4 ja 5): vasaku käega võetakse püssi ümber kirbu kohalt ja parema käega lae kaba ja püss tõstetakse silmade kõrgusele näo ette. Vaatlust toimetatakse mõlema lahtise silmaga. Raua õõs juhitakse vastu taevast, kuid teda ei tohi juhitada vastu päikest. Peale selle olgu valguse kiired juhitud õõnde nii, et nad silma ei pimestaks. Õõne vaatlus raua suudmest on näidatud pildil nr. 5.

Selle juures saab ainult osa õõnest täpselt uurida järele. Õõne tagumise osa järelevaadust toimetatakse padrunipesa ja õõne esimese osa vaatlust raua suudme poolt.

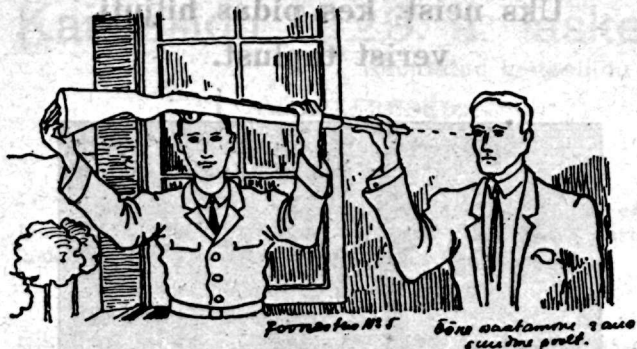
Joonisel nr. 6 on näidatud õigesti algustatud raua õõned (eest ja tagant vaadatult), kusjuures kõige paremini on näha vindid, nende väljad ja servad. Joonisel nr. 7 on näidatud raua paisuvus suudme lähedal.

Lõplik ja kindlaim abinõu püssi korralikkuse üle ostmiseks on ikkagi proovilaskmine. Et meie laskejuhatajail ei ole kasutada mingisuguseid eri püssi-

Joon. nr. 4.

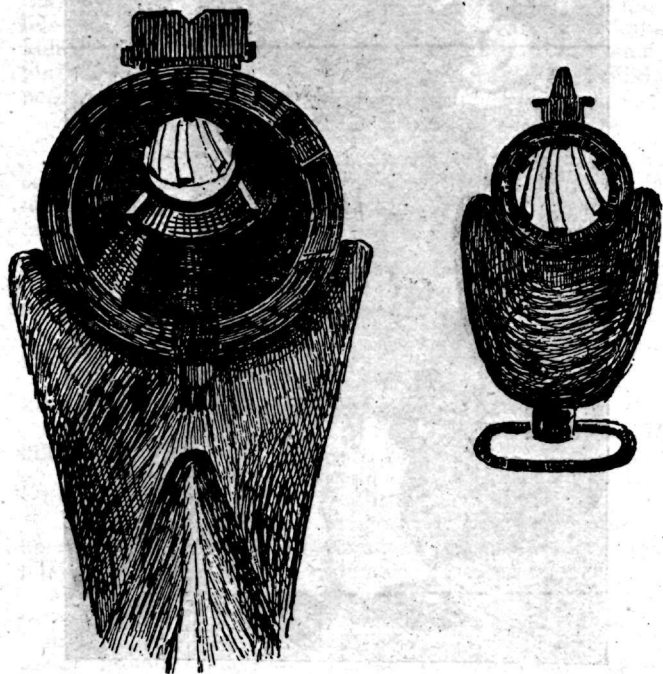
Õõne vaatamine padrunipesa poolt.

Joon. nr. 5.
Õone vaatamine raua suudme poolt.

proovimise pukke, tuleb seda paremal juhul toimetada laskepingilt ja sagedasti isegi harilikult toelt. Seejuures on loomulikult põhinõudmiseks, et proovimiseks kasutataks ainult eeskujulisi laskureid, kes ei teeks mingisuguseid sihtimise ega muid püssi käsitamise vigu. Ka aeg tuleb valida soodus: vaikne ilm mitteheleda valgustusega. Päikesepaistelise ilmaga tuleb valida õhtutunnid. Sünnib aga proovilaskmine möödapäasmatuul põhjusil heledal päikesevalgusel, siis tuleb kirpu ja sihkut varjata päikese eest.

Veel olgu reegliks proovimisel, et kindlaksmääratud proovilaskude seeria (5 või 10 lasku) lastaks välja vaheaegadeta ja üksikute tabamuste järelevaatamiseta. Üksikute tabamuste teadasaamine sunnib laskurit loomusunnil, isegi vastu oma tahtmist muutma sihtpunkti tabamuste parandamise otstarbel. Mingisuguse sihtpunkti muutmist ei tohi aga püssiproovimise juures olla, alati tuleb võtta „märk kirpu peale“.

Joon. nr. 6.
Vasakul: raua õõs tagant; paremal: raua õõs eest poolt.

Ainult nii välja lastud seeria annab õige otsuse püssi tegeliku jooksu kohta.

Püssi jooksu üle otsustamiseks on tarvis teada nõuded, millised sellele võib esitada.

Väikekalibriliste püsside tarvis oleksid need järgmised.

Iga püss, olgugi ta „tulius“, ei lase kõik kuulid ühte auku, vaid kuulid hajuvad teataval pinnal. Niisugune hajumise pinna suurus ongi püssi väärtuse kindlakstegemise mõõdupuu.

Viielasulise seeria hajumise pind, mille suurus:

a) kuni 2 sm, märgib ära eeskujulise püssi; b) 2 kuni 3 sm, märgib ära hea püssi; c) 3—4 sm, märgib

Joon. nr. 7.
Raua paisuvus (must rõngas).

ära rahuldava püssi; d) üle 4 sm, märgib ära halva püssi.

Siinkohal olgu antud ka mõned praktilised näpunäited proovilaskmise läbiviimise kohta.

Enne laskmist tuleb toimetada põhjalik püssi puhastus. Iga lask jätab raua põlenud püssirohu, määrded ja tina jäänuseid. Täpsete tabamuste saavutamiseks on tarvis need sealt kõrvaldada. Selleks jätkub, kui iga lasu järele rauast läbi puhutakse. Toimetatakse proovimist kümne lasuga, siis on soovitatav viielasulise seeria järele raua õõs tõmmata läbi kuiva kaltsuga.

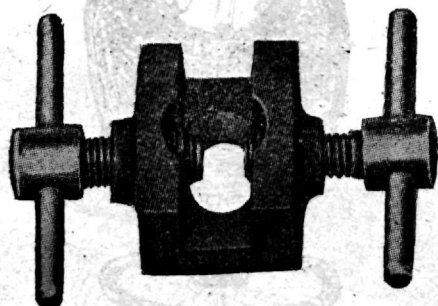
Eelpool oli jutt püssi proovimisest selle hajumise pinna suuruse kindlaksmääramiseks. Tarvis on ka püssi tabavuse täpsus määrata kindlaks ja püss laskuri iseäralduste kohaselt panna jooksma.

Laskejuhataja poolt toimetatud proovilaskmist peab otsekohe koha peal laskur ise kordama. On hajumine sama suur kui laskejuhataja laskmisel ja kuulide augud asuvad samal kaugusel sihtpunktist, siis on asi korras. On kuuliaukude asetus sihtpunkti suhtes samasugune kui laskejuhatajalgi, kuid hajuvus suurem, siis ei ole püssi suhtes midagi ette võtta ja laskur peab harjutama ühtlasemalt laskma.

Kuid kõikide inimeste nägemisevõime ja tegevus ei ole ühesugune. On tingitud püssi proovijal ja laskuril vahe kuulide asukohas nende nägemise või muust erinevusest, siis tuleb püss laskuri kohaselt seada jooksmas. Selleks on tarvis võtta ette vastavaid parandusi sihiku, hädakorral ka kirbu juures.

Kõrgemale või madalamale laskmise puhul tuleb muuta sihiku kõrgust. Küljesuuna muutmiseks tuleb liigutada sihikut paremale või vasakule. On aga sihik paigalseisev, s. o. ta ei liigu küljesuunas, siis tuleb juba kirpu nihutada.

Jooksevad kuulid vasakule, siis tuleb sihiku sätku liigutada paremale, sest paremale liigutatud sihikuga sihtides, s. o. kirbu harja sihiku sätku keskkoha seades, viiakse raua suue paremale. Vastupidiselt tuleb toimetada liikumata sihiku juures. Jooksevad siin kuulid vasakule, siis tuleb kirpu nihutada vasakule, et ta sase kirbu võtmise juures raua suuet juhtida paremale, et sellega ka tabamusi viia paremale poole.

Joon. nr. 8.
Kirbunihutaja.

Kirbu nihutamine sünnib sellekohaste abinõudega, n. n. kirbunihutajatega (vaata pilt nr. 8). Nende puudusel võib kirpu tasaste haamrilöökidega lüüa paremale või vasakule. Kirbu nihutamiseks peab olema ettevaatlik, et siin ei mindaks „üleliia“. Nihutamise juures tuleb pidada meeles, et 1 mm kirbu liikumist muudab lasu asetust märklaual 5 sm, $\frac{1}{2}$ mm umbes $2\frac{1}{2}$ sm ja $\frac{1}{10}$ mm umbes $\frac{1}{2}$ sm võrra.

On tarvis püssi jooksu muuta nii kõrguti kui ka külje suunas, siis tuleb lõpetada enne üks (ühes suunas) parandus ja siis alles asuda teise juure.

Eelpool toodud näpunäited väikekalibrilise püssi järelevaatamiseks ja proovimised on kõige üldisemad ja algelisemad.

Iga laskuri ülesanne olgu ka ise vaadelda ja uurida, ise katsetada ja töötada, — see on kindel tee tabavale laskmisele.

R. L.

Üks neist, kes pidas hiljuti verist taplust.

Marokko sultani ihukaitse-sõdur huvitava ja omapärase juuksesoenguga.

Kaitseliidu 1929. a. laske-meistervõistluste määrused.

Kinnitatud kaitseliidu ülema poolt 1. aug. 1929. a.

I. ÜLDMÄÄRUSED.

A. Võistluste korraldamisest.

§ 1. Meistervõistluste eesmärk.

Laskeosavuse tõstmiseks ja parimate laskurite väljasegitamiseks korraldab kaitseliit käesoleval aastal laskevõistlused meisterlaskuri nime peale.

§ 2. Võistluste jaotus.

Meistervõistlusi peetakse: a) malevais ja b) üleriiklikud. Malevad toimivad võistlusi „maleva meistri“ nime peale. Üleriiklikud võistlused peetakse „kaitseliidu meistri“ nime peale. Mõlemat liiki võistluste sooritatakse ühtede ja samade määruste ja tingimuste järele.

§ 3. Meistervõistluste alad.

Meistervõistlusi peetakse järgmistel aladel: 1) sõjaväepüssidest II kl. laskureile — II kl., 2) sõjaväepüssidest I kl. laskureile — I kl., 3) sõjaväepüssidest esiklassi laskureile — esiklassi meisterlaskuri nime peale, 4) sõjaväepüssidest II kl. kütidele — II kl. kütii, 5) sõjaväepüssidest I kl. kütidele — I kl. meisterkütii nime peale, 6) sv.-püstoleist — II kl. meisterlaskuri nime peale ja 7) väikekalibriilistest püssidest — II kl. meisterlaskuri nime peale.

B. Maleva meistervõistlused.

§ 4. Võistlustingimused.

Maleva meistervõistlusi peetakse samade määruste ja võistlustingimuste järele, missugused maksavad üleriiklikkude kaitseliidu meistervõistluste kohta.

§ 5. Võistluste korraldamine ja juhtimine.

Maleva meistervõistlusi korraldab maleva pealik, kes peab hoolitsema selle eest, et võistlusi oleks juhtimas tarviline arv võimelisi ja erapooletuid kohtunikke. Võistluse kohta peetakse vastav protokoll, millele kirjutavad alla maleva pealik ja vähemalt kaks kohtunikku. Maleva võistluse protokoll üks eksemplar jääb maleva staapi ja teine saadetakse kaitseliidu peastaapi hiljemalt 26. septembriks.

§ 6. Võistluse aeg ja koht.

Meistervõistlused malevais viiakse läbi augustis ja septembris kuni 23. kuupäevani. Võistluse koha ja aja määrab kindlaks maleva pealik.

§ 7. Võistlustest osavõtjad.

Maleva meistervõistlustest võivad võtta osa:

- 1) II laskurklassi meistri nime peale — kõik II klassi laskuri kutses kinnitatud kaitseliitlased;
- 2) I laskurklassi meistri nime peale — kõik I klassi laskuri kutses kinnitatud kaitseliitlased;
- 3) esiklassi meisterlaskuri nime peale — kõik esiklassi laskuri kutses kinnitatud kaitseliitlased;
- 4) II kütiklassi meistri nime peale — kõik II klassi kütii kutses kinnitatud kaitseliitlased;
- 5) I kütiklassi meistri nime peale — kõik I klassi kütii kutses kinnitatud kaitseliitlased;
- 6) püstoli II klassi meisterlaskuri nime peale — need pealikud, kes lastes 25 meetri peale on 15 lasuga püsti käelt saavutanud vähemalt 90 silma;
- 7) väikekalibriilise püssi II klassi meisterlaskuri nime peale — kõik kaitseliitlased, kes 50 m peale 15 lasuga, nendest püsti käelt — 5 lasku, põlvelt — 5 lasku, lamades käelt — 5 lasku, on saavutanud vähemalt 90 silma.

Punktides 6 ja 7 loetletud nõuetele vastavuse väljasegitamiseks võib maleva pealik korraldada erilisi eelvõistlusi või võtta aluseks 1928. ja 1929. a. ametlik-

kudel võistlustel saavutatud tagajärjed (kaitseliidu-päeva võistlused, maleva sisemised võistlused jne).

Samuti jääb maleva pealikule õigus meistervõistlustele kutsuda kõik pp. 1—7 nõudele vastavad kaitseliitlased või ainult osa neist, toimides valiku kas eelvõistluste kaudu, 1928. ja 1929. a. võistluste põhjal, harilikel laskmistel saavutatud tagajärgede põhjal, missugused ametlikult fikseeritud „Isiklikus laskeraamatus“, või kutsuda allüksustest teatud arvu laskureid võistlustele vastava allüksuse pealiku valiku või määramise järele.

C. Kaitseliidu meistervõistlused.

§ 8. Võistluste korraldamine ja juhtimine.

Üleriiklikke kaitseliidu meistervõistlusi korraldab kaitseliidu peastaap.

§ 9. Võistluste aeg ja koht.

Võistlused viiakse läbi 29. septembril. Võistluste kohta avaldatakse täiendavalt kaitseliidu ülema käskkirjas.

§ 10. Võistlustest osavõtjad.

Kaitseliidu meistervõistlustest võtavad osa malevate meistrid sõjaväe- ja spordipüssidest ja püstolitest laskmises igaüks oma alal. Juhul, kui maleva meistril kaitseliidu meistervõistlustele ilmumine võimatu ja tema ärajäämine põhjendatud, võtab kaitseliidu meistervõistlustest osa maleva meistervõistlustel teisele kohale tulnud laskur. Uue võistleja määramise küsimuse otsustab maleva pealik.

Kaitseliidu meistervõistlustest osavõtjate nimed teatatakse maleva pealik kaitseliidu peastaapi hiljemalt 3 päeva enne võistluspäeva (teate väljasaatmise ajaks loetakse kuupäev lähtepostkontori templil). Muudatusi esitatud nimekirjades võib teha ainult kaitseliidu ülema loal ja mitte hiljem kui 2 tundi enne võistluste algust.

II. MÄÄRUSED VÕISTLUSTE LÄBIVIIMISE KOHTA.

§ 11. Võistlusrelv.

Võistlusrelvana võib kasutada ükskõik missugust süsteemi sõjaväepüsse, nende juures on lubatud võtta ette igasuguseid parandusi ja muudatusi (asetada peale uusi raudu, sihtimisabinõusid vahetada ja asetada ümber, kasutada mikromeetrilise kruviga sihikuid ja kirpe, igasuguseid kirbukatteid, kirbutüüpe jne.), kuid selle juures peab püssile jääma sõjaväepüssi tüübi pära, lukk ja päästemehhanism.

Päästemehhanismi trikkel peab lukku vinnast päästmata kannatama välja 1-75 kg. sirgjoonelise veo.

Keelatud on püssil optiliste sihikute ja rohkem kui kahe sihtimisvahendi tarvitamine. Sihtimise prillidena võib kasutada ainult niisuguseid klaase, mis ei ole varustatud eriliste joontega, ristidega jne. ja mis ühenduses prilli raamiga ei moodusta dioptrit või muud lisa-sihtimisvahendit. Prillidel vihmakate on lubatud.

§ 12. Laskemoon.

Võistlejail on lubatud tarvitada ka oma poolt mu-retsetud laskemoona, kuid oma poolt kaasa toodud laskemoon ei tohi olla plahvatusohtlik. Vastutus kestade lõhkemise, püsside vigastuse ja ümbruskonna julgeoleku eest niisuguse laskemoona tarvitamisel langeb laskemoona tarvitaja peale. Neid võistlejaid, kel oma laskemoona kaasas ei ole, varustab sellega kaitseliidu peastaap.

§ 13. Riietus.

Võistlejate riietus on vaba. Riietuseks peab olema kuub või pluus ja püksid, muus riietuse osas pidada kinni üldistest viisakuse reeglitest.

Samuti rakmete tarvitamine on vaba, kuid toetaja käe pool küljel ei tohi olla padrunitaskuid. Spordidressis võistlemine ei ole lubatud.

§ 14. Võistlejate järjekord.

Kõik võistlejad ühel alal võistlevad korraga. Kui laskeplats ei võimalda kõigile võistlejale korraga võistlemist, jaotatakse nad vahetustesse. Võistlejate jaotamine vahetustesse ja asetamine järjekorda tuleliinil sünnib loomise läbi, mida toimib laskevõistluste peakohtunik.

1. Püsti käelt.

§ 15. Laskeasendid.

Laskur seisab vabalt kuhugi tugemata. Püssi kannavad või toetavad ainult laskest käed ja õlad. Relva kandva käe õlavars võib tugeda laskuri külje vastu, kuid ülakonna välis- või sisepool ei tohi olla lisatugesid. Küünarnukki ei tohi ajada vöö vahele ja padrunitaskut ei tohi asetada küünarnukile toeks.

2. Põlvelt.

Põlvelt laskmise juures peavad maale või laskuri alla pandud matile tugema laskuri põlv ja mingisugune osa jala põlast; topiseid võib asetada ainult sääre alla; püssi kandev käsi toetub põlvele.

3. Istudes.

Laskur istub kas maas või matil ja võib toetuda põlvele ainult püssi kandva käe küünarnukiga. Matt ei tohi olla üle 15 sm. laskepaiga tasapinnast kõrgem.

Märkus: Istudes laskmine on lubatud ainult neile võistlejale, kes tervislikel põhjusil põlvelt ei saa lasta ja kes istudes laskmiseks sellekohase loa on saanud võistluste korraldaja (maleva pealiku, kaitseliidu ülema) poolt. Tervisliku defekti kindlaksmääramiseks, mis takistab põlvelt asendist laskmist, peab laskur pöörduma vastava kaitseliidu üksuse arsti poole.

4. Lamades.

Laskur võib lamada laskesuunas või viltu sellele maa peal või allapandud matil; ülemine kehapool toetub küünarnukkidele. Käsi vars eelpool küünarnukki ja käe ranne peavad olema maast täiesti silmanähtavalt lahti. Küünarnukkide tarvis ei või kaevata koo- paid ega valmistada neile muid tugesid.

5. Püstoli laskeasend.

Laskur seisab vabalt kuhugi tugemata. Relva hoitakse ainult ühe käega, mis peab olema sirutatud välja nii, et see ei toetu külje vastu.

6. Püssirihma tarvitamine.

Püssirihma kasutamine püssi õlgatõmbamiseks kandva käega on lubatud. Rihm võib olla kinnitatud ainult püssi ja laskuri püssi kandva käe külge. Kinnitamise viis on vaba. Kandva käe ümber käiva silmuse ja käe vahele võib asetada ükskõik missugust polsterdust, et hoida ära veresoonte kinnipigistamist.

Lisasilmuste tegemine rihma külge ja ükskõik missuguse rihma tüübi tarvitamine on lubatud.

§ 16. Sihtimisvahendite ümberasetamine.

Nii proovilaskude kui ka võistluslaskude andmise ajal on lubatud kirpu ja sihikut nihutada, kohendada ja asetada ümber.

§ 17. Lasketakistused.

„Tõrkujate“ padrunite asemele antakse uued padrunid välja ainult siis, kui kohtunik või abikohtunik tõrke on teinud kindlaks. Tõrkest teatatakse hüüdega „tõrge“. Relv jääb lukustatud seisukorda, kuni kohtunik jõuab juure.

§ 18. Tabamuste ülesmärkimine.

Tabamused märklaudades märgitakse ära vähemalt kahe abikohtuniku juuresolekul. Proovilaskude ta-

bamustele tõmmatakse punane ja võistluslaskude tabamustele sinine ring ümber. Kui ülesmärkimine sünnib seeriatega järele, siis kleebitakse äramärgitud seeriatega (välja arvatud viimane) peale läbipaistvad paikamislapid.

Proovi- ja võistluslaskude tabamuste silmad kirjutatakse üles märklehe äärel seeriatega kaupa iga lasu asukoha äramärgimisega kella suuna järele ja tõestatakse märklaudade juures tegutseva kohtuniku allkirjaga.

Pärast võistlusprotokollide kokkuseadmist antakse kohtuniku poolt allkirjutatud märklehed võistlejale.

§ 19. Tagajärgede hindamine.

Kahe või rohkem võistleja ühesuuruste tulemuste korral loetakse paremaks võistleja, kel on vähem möödalaskmisi, kui ka nende arv on ühesugune, võidab see, kel on vähem tabamusi 1., siis 2. jne. ringis.

Tabamused loevad sissepoole, s. o. suurem silm, kui kuul purustas ringvõid lahutava ringjoone välise ääre.

§ 20. Kogemata laskmine.

Kogemata antud lask, mis läheb võistleja püssist pärast seda, kui luba laskmise algamiseks on antud, loetakse võistluslaskuks ja uut padrunit selle asemele ei anta. Ainult sel korral, kui teine isik või muu asjaolu, mis ei olene võistlejast ega ta relvast, on põhjustanud nurjaläinud lasu, on võistlejal õigus saada uus padrun.

§ 21. Eksikombel laskmine.

Kui keegi võistleja laseb võõrasse märklauda kõik lasud ühest viielasulisest seeriast, siis kukub ta võistlustest välja ja sel võistlejal, kelle märklauda võõras laskis, tuleb seeria lasta ümber.

Kui võistleja on eksikombel lasknud mõne üksiku lasu võõrasse märklauda, siis võib see võistleja, kelle märklauda on lastud, lugeda paremad tabamused endale, kui kuulist puuritud aukude järele või muude tunnusmärkide põhjal ei saa teha kindlaks, missugused tabamused just kuuluvad teisele võistlejale. Võistlejal, kes laskis võõrasse märklauda, loetakse ainult need tabamused, mis on ta oma märklauas.

§ 22. Proovilaskude andmine.

Proovilaskud antakse üksikult võistlustel ettenähtud asendeist võistleja enda valikul.

Soovikorral võib võistleja öelda ära proovilaskudest kas täiesti või osaliselt. Äraütlemise korral teatab võistleja sellest kohtunikule.

§ 23. Kord tuleliinil.

Tuleliinil kõik võistlejad alluvad kohtunikele vastuvaidlemata korras. Püsside puhastamine on lubatud ainult tervete asendite seeriatega väljalaskmise järel. Võistlejad hoiavad oma padrunid selleks määratud erikohtadel.

Iga kahe võistleja juure määratakse üks abikohtunik, kes valvab võistleja määruste kohase tegevuse järele ja registreerib iga väljalastud lasu.

Kui võistleja laskis välja ettenähtud normi padruneid, katkestab ta laskmise ja jätab püssi luku lahti. Kohtunik peab võistlejat takistama üle normi laskmast.

III. VÕISTLUSTINGIMUSED.

§ 24. Sõjaväepüssi II kl. meisterlaskuri nime omandamiseks.

- kaugus: 200 m.;
- märklaud: kaitseliidu 200 m. kümneringiline märklaud;
- laskeasend: lamades käelt;
- padrunite arv: 15 — lastakse välja 3 seerias;
- proovilaskud: kolm;
- laskmise aeg: proovilaskudele piiramatult; iga võistlusseeria lastakse välja 5 minuti jooksul.

g) tagajärgede näitamine: tabamused märgitakse üles ja antakse võistlejale teada proovilaskudel iga üksiku lasu ja võistluslaskudel iga seeria järele.

§ 25. Sõjaväepüssi I kl. meisterlaskuri nime omandamiseks.

a) kaugus: 200 m.;
b) märklaud: kaitseliidu 200 m. kümneringiline märklaud;

c) laskeasend: võistleja laseb alul 5 lasku püsti käelt, siis 5 lasku põlvelt ja lõppeks 5 lasku lamades käelt;

d) padrunite arv: 15 (igast asendist 5 lasku);
e) proovilasud: neli;

f) laskmise aeg: proovilaskudel — piiramatu; iga võistlusseeria lastakse välja 5 minuti jooksul;

g) tagajärgede näitamine: tabamused märgitakse üles ja antakse võistlejale teada proovilaskudel iga üksiku lasu ja võistluslaskudel iga seeria järele;

§ 26. Sõjaväepüssi esilaskuri klassi meisterlaskuri nime omandamiseks.

a) kaugus: 300 m.;
b) märklaud: 300 m. kümneringiline normaal-

märklaud;
c) laskeasend: lamades käelt;

d) padrunite arv: 20 (4 seeriat à 5 lasku);
e) proovilasud: neli;

f) laskmise aeg: proovilaskudel piiramatu; iga võistlusseeria lastakse välja 5 minuti jooksul;

g) tagajärgede näitamine: tabamused märgitakse üles ja antakse võistlejale teada proovilaskudel iga üksiku lasu ja võistluslaskudel iga seeria järele.

§ 27. Sõjaväepüssi II kl. meisterkütü nime omandamiseks.

a) kaugus: 300 m.;
b) märklaud: 300 m. kümneringiline normaal-

märklaud;
c) laskeasend: võistleja laseb viielasuliste seeriade kaupa alul 10 lasku püsti käelt, siis 10 lasku põlvelt ja lõppeks 10 lasku lamades käelt;

d) padrunite arv: 30 (igast asendist 10 lasku);
e) proovilasud: 9 (iga asendi eel võib lasta välja kuni 5 lasku);

f) laskmise aeg: proovilaskudel piiramatu; iga võistlusseeria lastakse välja 5 minuti jooksul;

g) tagajärgede näitamine: tabamused märgitakse üles ja antakse võistlejale teada proovilaskudel iga üksiku lasu ja võistluslaskudel iga seeria järele.

§ 28. Sõjaväepüssi I kl. meisterkütü nime omandamiseks.

a) kaugus: 300 m.;
b) märklaud: 300 m. kümneringiline normaal-

märklaud;
c) laskeasend: võistleja laseb viielasuliste seeriade kaupa alul püsti käelt 20 lasku, siis põlvelt 20 lasku ja lõppeks lamades käelt 20 lasku;

d) padrunite arv: 60 (igast asendist 20 lasku);
e) proovilasud: 18 (iga asendi eel võib lasta välja kuni 6 lasku);

f) laskmise aeg: proovilaskudel piiramatu; iga võistlusseeria lastakse välja 5 minuti jooksul;

g) tagajärgede näitamine: tabamused märgitakse üles ja antakse võistlejale teada proovilaskudel iga üksiku lasu ja võistluslaskudel iga seeria järele.

§ 29. Püstoli II kl. meisterlaskuri nime omandamiseks.

a) kaugus: 25 m.;
b) märklaud: kaitseliidu 25 m. kümneringiline püstoli märklaud;

c) laskeasend: püsti käelt;

d) padrunite arv: 15 (igast asendist 5 lasku);
e) proovilasud: kolm;

f) laskmise aeg: proovilaskudel piiramatu; iga võistlusseeria lastakse välja 3 minuti jooksul;

g) tagajärgede näitamine: tabamused märgitakse üles ja antakse võistlejale teada proovilaskudel iga üksiku lasu ja võistluslaskudel iga seeria järele.

§ 30. Väikekaliibrilise püssi II klassi meisterlaskuri nime omandamiseks.

a) kaugus: 50 m.;
b) märklaud: kaitseliidu 50 m. kümneringiline spordipüssi märklaud;

c) laskeasend: võistleja laseb alul 5 lasku püsti käelt, siis 5 lasku põlvelt ja lõppeks 5 lasku lamades käelt;

d) padrunite arv: 15 (igast asendist 5 lasku);
e) proovilasud: kolm;

f) laskmise aeg: proovilaskudel piiramatu; iga võistlusseeria lastakse välja 5 minuti jooksul;

g) tagajärgede näitamine: tabamused märgitakse üles ja antakse võistlejale teada proovilaskudel iga üksiku lasu ja võistluslaskudel iga seeria järele.

d) padrunite arv: 15 (3 seeriat à 5 lasku);

e) proovilasud: kolm;

f) laskmise aeg: proovilaskudel piiramatu; iga võistlusseeria lastakse välja 3 minuti jooksul;

g) tagajärgede näitamine: tabamused märgitakse üles ja antakse võistlejale teada proovilaskudel iga üksiku lasu ja võistluslaskudel iga seeria järele.

§ 31. Meisternimetused.

Kaitseliidu ja malevate meistervõistlustel igal alal esimesele kohale tulnud võistlejad kuulutatakse võistlusaasta meistriks ja saavad nimetuse järgmiselt:

1) kaitseliidu 1929. a. sõjaväepüssi II klassi, I klassi, esiklassi meisterlaskur;

2) kaitseliidu 1929. a. sõjaväepüssi II, I klassi meisterkütt;

3) N maleva 1929. a. sõjaväepüssi II klassi, I kl., esiklassi meisterlaskur;

4) N maleva 1929. a. sõjaväepüssi II, I klassi meisterkütt;

5) kaitseliidu 1929. a. püstoli II kl. meisterlaskur;

6) N maleva 1929. a. püstoli II klassi meisterlaskur;

7) kaitseliidu 1929. a. väikekaliibrilise püssi II kl. meisterlaskur;

8) N maleva 1929. a. väikekaliibrilise püssi II kl. meisterlaskur.

Kaitseliidu ja malevate meistrite nimed avaldatakse kaitseliidu ülema käskkirjas.

§ 32. Meistermärgid.

Meistriks tulnuile annetakse erilised meistermärgid vasakul pool rinnal kandmiseks.

Malevate meistermärgid antakse välja malevate kulul ja kaitseliidu meistermärgid — kaitseliidu peastaabi kulul.

§ 33. Isiklikud auhinnad.

Isiklike auhindu meistervõistlustel riiklikest toetussummadest ei anta.

V. KULUD.

§ 34. Kulude katmine.

Kõik meistervõistlustega seotud kulud katavad: malevate meistervõistluste omad — vastavad malevad; kaitseliidu meistervõistluste omad — kaitseliidu peastaap.

§ 35. Sõidukulud.

Kaitseliidu meistervõistlustele sõitjaille antakse prii sõit riigi raud- ja veeteedel — malevate poolt.

§ 36. Korter.

Kaitseliidu meistervõistlustele tulnuile antakse tasuta korter.

§ 37. Toitlustamine.

Kaitseliidu meistervõistlustest osavõtjate toitlustamine sünnib võistlejate eneste poolt ja kulul.

Johanssoni naine jutustas, et Janne Kemp-
paiseist tuleb riigipäevamees, nimelt rahvaedu-
staja. Ta on ju kogu suve käinud pidudel kõne-
lemas. Pietikka ise oli öelnud, et see ei tähenda
midagi, kuigi on vangis istunud. See on kõik
kapitalismist, et istub vangis.

Lõõtsharmoniku mäng lõppes. Suured
põuapilved purjetasid esile taevarannalt.

„Mida ta õige kisub neis venedes?“ tähenda-
das Ahvenaise naine, vaadates lahtisele merele.
See on Mäkimatka Harald. Eile ta käis kaks
korda kaupa hagemas ja täna on jälle liikvel.“

„Ära räägi midagi, lausus Johanssoni
naine, „Mäkimatkas soostuti esimesena kahek-
satunnilisega.“

„Kas Riikka on kuulnud,“ algas vana An-
na, „et sügisel iutub midagi... nii. need on
nii julmad asjad, et neist ei või rääkidagi.“

„Ainult sel juhul, kui kodanlased ei soostu
tööraha õigustatud nõudmistega,“ ütles Jo-
hanssoni naine.

„Oleks küll kõige parem,“ algas Anna jäl-
le, „kui Tuunagi peremees annaks järele.“

„Isa on vanaaja inimesi,“ vastas Riikka.

„Mina käisin Kemppaise moori juures
ja Kustaa oli seal... Küllap see siiski kalliks
läheb, kui kund peab Miina eest kulu kandma.
Ta on nüüd ju viiendat kuud haigemajas ja ei
ole veel lõigatud. Kirikhärra proua ju hak-
kas teda ravitsusele toimetama. Ei seda siiski
igatüks teeks niisuguse vaese heaks. Aga kund
on kirikhärrale pahane. Kirikhärra ei karda...
aga ta võiks karta...“

„Mida ta kardaks,“ pääsis Riikkalt kül-
malt.

Kitkumist jätkus rohkesti nädalaks. Öhtu-
poolikul tuli tavaliselt öde Hulda, Tuuna hai-
ge perenaise hoidia, põllule kohvi tooma.

„Kas Riikka teab,“ iutustas ta ühel päe-
val, „et meil käis võõraid. Mäkimatka kõige
noorem härra. Peremehelt raha laenamas.
Aga peremees oli nii türe, et sai vaevast kõnel-
da. Äää... äää... äää... sai ta ainult öelda.
„Või mina peaksin sulle raha andma. et sina
saadaksid oma hinge hukatusse...“ Harald
härra oli vihane. Aga peremees saatis ta aida
nurgani ja ähkis ja lärmas veel seal. et mis
inimesel sellest abi on, kui ta võidakse kogu
maailma, aga oma hingele kahju tooks...“

Ühel päeval istus öde Hulda jälle põllu-
peenrale ja hakkas lugema rasvast lehte, mis
oli olnud Johanssoni naise toidu ümber.

„Neljakuine poeglaps antakse jäädavalt
kasvandikuks. Lõuna-Ranna tänav nr. 4, Aal-
tola.“

Praegusel ajal kõige mõjuvamaks tunnis-
tatud määre reuma vastu.

Portselaani praod ja tükid joodetakse
kokku...

Kaks laevaõnnetuse läbi kannatanud kesk-
ealist prouat ja leske soovivad kirjavahetusse
astuda tublide meestega. Samaealised ja vane-
mad leiavad tähelepanu...“

„Ära, hea inimene!“ ütles Riikka.

Aga samal silmapilgul hakkas maa müdi-
sema venelaste hobusekapjade all. Kuuldus
plaksatusi, naeru ja hüüdeid, kui nõtked mehed
hüppasid märgade ja umbnelja jooksvate ho-
buste selga ja hakkasid üles sõitma mäekalla-
kust. Oli kui öde Hulda verre oleks kallatud
mett ja viina. Ta hakkas ennast kõigutama,
naerma ja lugema heleda, ebaloomulikult kõva
häälega.

„Kaks rõomust poissi on veel seltsilisteta.
Kirjutage. tütarlapsed-kallid, meile.“

Poisid, tähelepanu! Kümme neiu soovi-
vad poistega astuda kirjavahetusse. Kask,
Lepp, Saar, Mänd...

Kolmekümnekaheksa-aastane lesk soovib
kirjavahetust kindla elujärgjega mehega.
Alli, slt.

Vanad piigad! Siin on üks lesk, kes soo-
vib...“

„Aga Hulda...“

Riikka Tuuna seisis ta kõrval ja pani mul-
lase käe ta käsivarrele. Öde Hulda rahunes
natuke. Tal hakkas häbi. sest tal tuli meele, et
ta oli ristitud inimene. Ta pööras kiiresti lehte
ja laskis tulla kui vett:

„Viili-, gitarri- ja klarnetimängu peoõh-
tuteks ja teisteks puhkudeks võib tellida tele-
fonil 87-56.“

Uus pruun ülikond väikesele meesterah-
vale...

Kaherealine harmoonik, viiskümmend
marka.

Noor hobune müüa...

Kaks üksiku inimese väikest tütarlast
võetakse tasuta oma laste juure seltsilisteks..

Surma puhul müiakse kaheinimese säng madratsitega, raudsäng, singeri õmblusmasin, pesukummut, laste kätkid, laudu, toole, naise aluspesu ja riideid, ka uus must kleit.“

„Seal on kirjutisigi,“ tähendas nüüd omakorda Johanssoni naine.

„Noh, pöörame lehte,“ hüüdis õde Hulda rõõmsalt. „Vargusi, röövimisi ja muid pikanäpulistest sõrmeharjutusi juhtub ikka ja alati. Jalgrattad näivad olevat kõige enam soovitud kaup... Ootan ainult, et Lönnroti vanamees on varastatud puiestikust ja müüdnud vanakraami kauplusesse... Homme tõuseb päike kaks ja viiskümmend üks ja läheb looja... Varandusega klassi poolt on alati mõistetud hukka streigid, mida töölised on olnud sunnitud... Ei ole võetud arvesse, et kättemaks järgneb... kättemaks järgneb... Verine lahing Vene sõjaväe ja soomlaste vahel Saari luotos... Väik surmas... Härg puskis karjast. Kui karjane Arvi Linna... Härrasrahva suurstreigikartus. Ühel hommikul oli Helsingis ühes majas veevärk mingil põhjusel rikki läinud. Mõned majas elavad härrasmehed arvasid nüüd tulnud olevat oodatud suurstreigi ja kandsid higi otsa ees vett... On hea, et saavad mõnikord rasva maha raputada... See on ju igav!“ „Tütarlapsed hoi, õnn ootab teid. Kolm noort inimesepoega soovivad kirjavahetusse astuda inimesetütardega. Eesõigus neil, kes omavad 2,100 grammi leivakaardi ja kes talveks võivad muretseda väikese põrsa.“

Hihi-hihi-hihi-hii!

Õde Hulda naeris, Johannssoni ja Ahvenaise naised naersid ja lapsed kihistasid nii, et läksid kahekorra.

Riikka Tuuna ajas selja sirgu ja langetas umbrohu käest.

„Kuulge, Karoliina, ärge kunagi tooge seda lehte meie põllule. Mina ei kannata seda näha. Ja veel vähem niisugust kuulda.“

Silmapilguks tekkis vaikus. Õde Hulda vaade seiras venelaste parve, kes mütse lehvitades laskis mööda teed läbi küla. Ei Johannssoni ega ka Ahvenaise naine osanud sel silmapilgul midagi vastu öelda. Aga Riikka nägi küll, et nad jäid asja mõtlema.

Mida Tuuna tütar oleks võinud öelda naabri vanale Piinale, kui see määrdinuna ja naeratades lähenes talle, kandes ette oma pere naise asja. Mis ta oleks teadnud. Ta ütles külmalt, et ta vend ja Arvo olid läinud siit siis veebruarikuu ööl, ta ei teadnud, kuhu. Olli ja Eino olid hävinenud märtsikuul. Kõneldi, et eelmised olid tapetud piiril ja teised vangistatud — kõneldi mitmet moodi. Riikkal oli kurk kuiv, kui ta neid asju kordas.

„Või siis Riikkagi ei tea rohkem. Meie proua igatseb Arvo järele. Meie proua arvas, et kui Riikka oleks teda kasvõi unes näinud.“

„Ei ma näe mingisugust und ega usu ka nendesse. Meie Alma näeb ja usub. Ja ta siis just nägi küll und mingist valgest linnust.“

„Valgest linnust?“

„Nii, just tuleb meele. See oli juba üsna ununenud. Ei mina selliseid usu. See lasti maha ja kukkus alla.“

„Lasti ja kukkus alla...“

Tekkis vaikus.

„Unenäod on tähtsad,“ ütles Piina üsna tõsiselt, „ja kaartidelt ennustused on tähtsad. Või niisuguse unenäo... Ja Alma nägi selle. Nüüd võin ometi meie prouale jutustada. Ega meie proua midu ei teadnud, mis tegi, kui minu saatis siia.“

„Ärge nüüd... ma ei tea ju ometi, kas kogu unenägu tähendab meeste reisu.“

„Mida muud, kui Alma selle siis nägi. Ja kui meie Arvo on piiril maha lastud, siis on ju ennustus täitunud... Arvo oli ilus poiss. Ja nüüd on ta läinud...“

Riikka Tuuna vaikus. Silmapilguks ta küsis endalt, kas Eino-Ilmarit või Arvot oli unenägu tähendanud.

Kodu Tuunas vana kirikuisa lärmitses ärritatult.

„Tuleb minult küsima... Äää... äää... äää... sellist. Ja lubab minule kümme protsenti... Ja arvab, et mina... äää... äää... Haru peab häbenema, ütlesin. Ja kõige parem on, et Haru jätab niisuguse kaubategemise. On parem, et Haru läheb ja lõikab ennast... terava noaga... Ütles raha vajavat ainult kaheks kuuks. Kaheks tunnikski ma teda ei annaks, kui mul teda oleks. Ei ole teda, sest ta viidi panka. Aga ma võtan ta sealt ära, sest piiblis ei kõnelda midagi pankadest. Nii... mine aga, Haru, ja lõika oma keha haavule. See on ainult keha. Hing tuleb hoida kohtupäevani... Ei, ta ei naernud, aga ta oli vihane.“

„Mil kombel Harugi mõtleb meile kätte maksa, ütles Riikka, kes võorastades tundis, et naised, kelle lehe ta äsja oli ära põlanud, haudusid kättemaksu.“

Lisaks oli Hulda lugenud midagi kättemaksust, ta oli korranud sõnu: järgneb kättemaks.

„Minu hingele, tänu Jumalale... äää... äää... äää... ei või nad midagi teha,“ ütles kirikuisa. „Ei midagi...“

Õde Hulda istus, mõtted mujal, haige pere naise juures. Ei saanud õhk püsida puhtana, kuigi aken oli lahti. Kärbsed keerlesid haige kui laiba ümber. Laual kaljatoobi kõrval oli jutluseraamat, lauluraamat ja vaimulikud laulud. Nad olid kulunud õde Hulda käes, aga nüüd oleks ta sama hästi võinud kinni haarata kimbust kuivadest õlgedest. Mingit maiku polnud neis. Teda tõmbas uksele, väravale, tänavale.

Ühel õhtul, kui haige pidi tõstetama kiiktoolist sängi, ei kuulunud õde Huldal. Sulane seisis ja ootas, hüüti sosinal, kuulatati ja hüüti jälle. Kaugelt võis kuulda lõõtsharmoniku mängu. Õde Huldal ei kuulunud. Kirikuisa seisis õues, tihedad kulmukarvad püsti valjude silmade kohal, ja mõtles. Muru oli kollaseks lõõnud õue teises nurgas, sirelipõõsaski kidunes, nälg oli inimestel ees. Taevast aga punetas põuast.

„Miljaa,“ hüüdis peremees, „tulge siia aitama. Nüüd kohe.“

Milja kiirustas eemale pikkade sammudega, justkui poleks kuulnud.

Peremees läks saalipoolele ja pääsis Einolmari toani, ilma et Riikka oleks teda märganud. Riikka istus kiiktoolis, pea nõjatatud tahupoole ja silmad kinni. Siiski ta ei maganud. Ta kargas püsti, justkui oleks ehmatanud. Omas meeles ta tegi otsuse, et läheb edaspidi kirikusse, kui tahab saada rahu.

„Kus Huldal on?“ küsis isa.

„Ei mina tea.“

„Kas sa tuleksid perenaist tõstma. Mis Huldale on pähe tulnud?“

Riikka astus ise ees üle suure tühja saali, mille põrandal läksid lumivalged katted, kui mingid sirged õndsusse viivad teed. Ta tõmbas räti õlgade ümber, justkui oleks tal külm olnud.

„Mis Huldale on pähe tulnud?“ sõnas peremees uuesti.

„Liha,“ lausub Riikka.

Isa pöördus uksele tema poole ja tütar kordas oma sõnu ja noogutas pead.

Kui haige oli tõstetud voodisse ja sulane ja Riikka olid ära läinud, seisis vanamees ja vaatles närtsinud nägu hallel padjul. Suveöö hämarus kattis toa ja voodi, ainult laual eraldusid mustad, vagad raamatud. Vanamees püüdis käsi risti panna, aga töö oli nad nii kõvaks teinud, et nad ei paindunud. Nad jäid pealikuti ja seal ta surus ja muserdas neid. Ta mäletas, kui ilus ta teine naine oli olnud siis, kui ta teda nägi misjonipeol. Neiu oli emaga seisnud pika söögilaua ääres ja vana Tuuna oli soontes tunnud uut noorust. Ta oli palunud, et ta võiks maksa nende võileivad ja tal ei olnud enne rahu, kui ta sai kindla teadmise. Neiu oli nii noor ja ema otsustas asja.

Liha, mõtles vanamees ja imelikult selge ja põletav tunne tuli talle äkki, niikui mõnikord sügisel tuleb suviselt soe ja kirkas päev. Liha — mis õigus on lihale? See hüüab ja nõuab. Kas mitte kõik õigused pole hinge omad? Liha... liha... Kõik läks samal ajal segaseks ta vanas peas. Mida teha Huldaga? Kas ta tuleb talust eemaldada? Vanamees lähenes voodile, pani käe oma naise külmale higisele otsale ja kinnitas kiiresti juukselokikese. See siin oli see ilus tütarlaps. Kus on nende ainuke laps,

Einolmari? Liha... liha... Kõik liha on kui rohi. Mis oli Jumala eesmärk?

Ta põlved vabisesid, kui ta laskus maha voodi ääre, ta kanged käed värisid, puserdades puud, ots kolahtas vastu voodi veert.

„Jeesus... halasta mu peale...“

(Järgneb.)

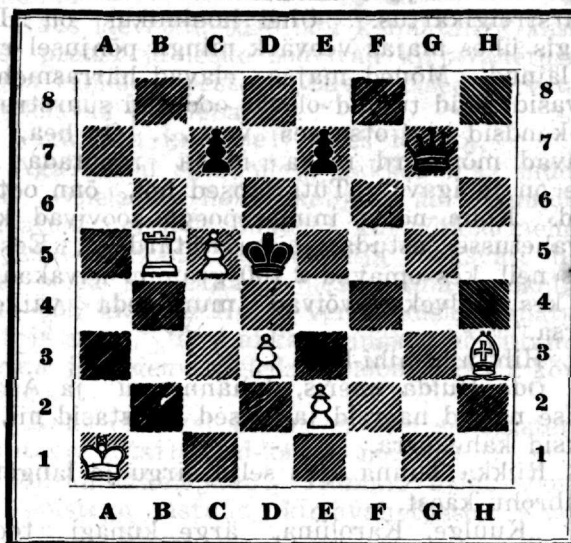
MALE

Toimetaja A. Burmeister.

Ülesanne nr. 88.

Kokku seadnud A. Burmeister.

Mustad.

Valged.

Valged: Ka1, Lg7, Vb5, Oh3, Ec5, d3 ja e2.

Mustad: Kd5, Ec7 ja e7.

Valged algavad ja annavad matt kahe sammuga.

Lahendused palutakse saata: Tallinn Narva mnt. 26 krt. 6 A. Burmeister.

E. Karp'i ülesande nr. 82 lahendus.

1. Lf6—g6!, Le8: g6,
2. b7—b8 R annab matt.
1. (Lf6—g6), ükskõik,
2. Lg6—d3 (või: e6) annab matt.

F. Rummeli ülesande nr. 83 lahendus.

1. Oc1—e3, Ke4: f3,
2. Lb3—b7 annab matt.
1. (Oc1—e3) g4: f3,
2. Rf1—g3 annab matt.
1. (Vc1—e3), ükskõik,
2. Rf1—d2 annab matt.

Õiged lahendused saatsid: prof. Th. Lemba ja stud. techn. V. Tepaks (Tallinnast), I. Kalmus (Vändrast), apteeker K. Pärt (Valgast).

VII

EESTI NÄITUS-MESS

24. aug. — 2. sept.

Härra Riigivanema patronaashi all.

Täielikuim n.-mess kodu- ja välismaa saadustele.
Ainuke mõjuv propaganda- ja kaupade tutvus-
tamis- ning sisseostukoht.

24 laiaulat. osak. tööstuse, põllumajanduse, kau-
banduse, käsitöö, laevasõidu alal.

8 ERINÄITUST ja VÕISTLUST

IV eksport-või näitus, kodukäsitöö, nahatööde, raadio, sulg-
loomade, peekonsigade, lihtsa mööbli, laevasõidu — erinäi-
tused ja võistlused

AUHINDADEKS „Grand Prix'ga“ eesotsas väärtusl.
aurahad ja rahalised autasud.

Linnas vaateakende võistlus, väljapanekute dekor.
— — külje võistlus. — —

HINNATA KINO, raadio saatejaam, kõned, ekskursioonid jne.

TÄHELEPANUKS!

NÄITUS-MESSIL EI PUUDU ÜKSKI VÕISTLUSVÕIMNE SAADUS.
KÕIK KAUBANDUSE, TÖÖSTUSE, PÕLLUMAJANDUSE JA TARVIT.
RINGKONNAD NÄITUS-MESSILE.

BÜROO: NUNNE UUL. 20, TELEFON 23-64.

SAKU ÕLLETEHAS A/S

ASUTATUD 1876.

PÕHIKAPITAL KR. 1.500.000

JUHATUS — TALLINNAS

BIERBRAUEREI SACK ^A/_G

GEGRÜNDET 1876.

AKTIENKAPITAL KR. 1.500.000

SITZ DER VERWALTUNG — REVAL

Kõiksugu

Seemned,

Puukooli saadused,

Aiatööriistad,

Mesindustarbed jne.

Eesti Seemnevilja Ühisus